

TOPLUM

HAFTALIK SİYASİ HABER VE YORUM DERGİSİ

SAYI : 18, 4 Ağustos 1972, 250 kuruş

Ecevit
istifalar
hakkında
Toplum'a
konuştu

NADİR NADİ orta sayfada

Devrimci Toplum yöneticileri
Demir-Çelik tesislerinin AP'li
parlamenteler vasıtasıyla içine düş-
tüğü çıkmazı gerçekçi bir dille hal-
kımıza duyurduğunuz için candan
teşekkürler.

Dünyanın neresinde görülmüş-
tür; Devlet eliyle kurulan bir tes-
sin özel sektöre devredilmesi? Hem
de zoraki devredilmek istenmsi.

Meclislerde nutuk atan, gazete-
lere demeçler veren «Reformlar
gerçekleştirilmeden seçime gidile-
mez» diyerek biraz daha koltukta
kalmak isteyen AP'li parlamenter-
ler; bu mu sizin Reform anlayışınız?

Yılda 800 milyon lira kâr sağ-
layan tesisleri özel sektöre devret-
mek istemeniz ve bu alandaki mut-
lu (!) çalışmalarınız fakir Türkiye-
mize indirilecek en büyük darbe
olacaktır. Birkaç toprak ağası AP'li
milletvekilini ve onun etrafını hoş-
nut kılmak isteyişinizi yoksul hal-
kımız nefretle anacaktır.

Faruk Ülker-Kayseri

★

Toplum'a,

Bu yazıyı, bazı yanlış terimle-
ri, sorunları açıklığa kavuşturmak
için yazıyorum. Hele kafa karışıklı-
ğı, kavram kargaşalığı olan şu gün-
lerde yerinde olacağına inanıyor-
rum.

Önce şunu belirtelim: Tek par-
tili hayattan, çok partili hayata ge-
çiş 1945-46 yılları değildir. Bu ol-
sa olsa 1965 yılıdır diyebiliriz. 1946
yılında CHP, DP aynı sınıfların par-
tileridir. Aslında iki partinin prog-
ramında önemli değişiklik yoktur.
Ama 1965 de durum değişmiştir.
Mecliste tek değil, iki ses çıkmak-
tadır. Halkın ve halka karşı olanla-
rın sesi. Şimdi CHP işçinin, köylü-
nün, memurun, esnafın... kısacası
halkın çoğunluğunun partisi olma
yolundadır. Şu anda Türkiye'de iki
grup parti vardır. Halktan yana olan
CHP, BP, ve halka karşı olan tüm
diğer partiler. Bu, gerçekten böyle-
dir. Bu gün emeği, halkı temsil
eden CHP'yi kutlalım.

Bir de kitle partisi yutturma-
cası yapıyorlar. CHP hem köylüyü
hem de ağayı, hem işçiyi hem pat-
ronu, hem sömüreni hem sömürü-
leni temsil edecek. Hadi canım sen
de! Olmaz öyle şey. Bunu, çağını
bilmiyenler söyler. Sonra da Ata-
türkçülükten ayrıma derlerse gü-
lerler ona.

MGP, devlet kadrolarından yı-
kıcılar gitsin diyor. Biz de Meclis-
ten tutucular gitsin diyoruz.

Yusuf Aslan-Konya

★

Halk'tan Toplum'a

Evrende hiç bir şeyin en iyisi
yapılmadı ki sizden en iyi bir dergi
isteyebilelim.

TOPLUM'da asgari müşterek-
lerde birleşiyoruz. «Sosyal Demok-
rat Düzen» için işçi, köylü, küçük
esnafın, velhasıl dar gelirlili, ucuza
satılan emekleriyle geçinenlerin
bilmesi, öğrenmesi gerekir. Sizler
bu yolda toplumu uyandırmaya ça-
lışın, «Az gelişmişlikten» utanan
insanlara öncülük eden fedailersin-
iz. «Bir somun yedim. Karnım
doydu» diyenlere «Hayır, senin sof-
randa zeytin ve peynir de bulu-
nacak» diyorsunuz.

Eğitimde, vergide, işsizlikte,
velhasıl «insanca yaşamak için her
yerde ve her şeyde» kadere inan-
dırılmış halkımıza ışık veriyorsu-
nuz. Yani, kaderin perdesini yırtıp,
gerçekleri gösteriyorsunuz. Kendim
de sizler gibi olabilseydim, ar-
nızda olabilseydim, ışık verebilsey-
dim...

Rıza Alp-Karabük

★

Açık mektup:

Radyolardan duyduk, gazete-
lerden okuduk: Bizim oylarımız ile
seçilen milletvekili ve senatör bey-
lerin bir kısmı, bilinmez hangi pa-
zarlığın sonucu partimizden istifa
etmişler. Şimdi bu beylere üç so-
rumuz var:

- 1 — Hani siz İsmet Paşacı idin-
iz, hani siz İnönücü idiniz? Paşa,
partiden ayrılmayın derken, kim
size emir verdi de istifa ettiniz?
- 2 — Size değil Halk Partisine

oy veren seçmenlerin yüzü suyu
hürmetine, bir dahaki seçimde gö-
remiyeceğiniz Meclise girmişken
şimdi CHP'li milyonlarca vatandaşı
sattınız. Neden milletvekilliğinden
de istifa etmiyorsunuz? Hele içi-
nizde Sezal Orkunt gibi valyarak
merkezden aday olanlar da var.

3 — Şimdi kimlerle anlaşıp,
hangi partinin başını yakacaksınız?
Yoksa (Çadır Partisi) mi kuracak-
sınız?

Artık ağızınıza Atatürk'ün adını
da almak hakkını kaybettiniz. Çün-
kü Atatürk, sizler gibi hareket eden
lerden nefret eden bir liderdi. He-
le bir milletvekilliği uğruna, kur-
duğu partiye sırtından hançer sap-
lamağa çalışanları görseydi, bilirdi
yapacağını. Size (Yolunuz açık ol-
sun) deriz. Yeni partinize bakalım
ne kadar hizmet edeceksiniz, me-
rak ediyoruz. Ama biz kurtulduk ya,
bu yeter. 100 milletvekili de ayrı-
lıp gitseniz, yerinize 100 tane yeni
ve CHP'nin ilkelerine bağlı millet-
vekili seçeceğiz. Göreceksiniz.

Burdur-Bucak İlçesi

Sosyal Demokrat gençleri
adına

Selâhattin Dirgen

★

Devrimci TOPLUM'a

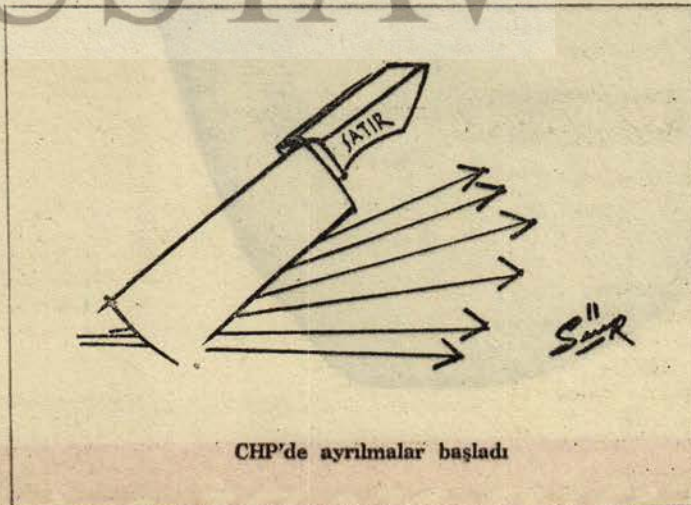
Bizler Ankara'da, üniversitede
okuyan öğrencileriz.

Toplum Dergisinin, sömürüye
karşı ezilen halkın yanında savaşı-
tığından kıvanç duyuyoruz.

Dergimizde bazı eksik husus-
lara rastladık. Eğer bunlar dikkate
alınırsa memnun kalacağız.

1. Ön kapak daha etkili ve an-
lamlı olmalıdır.
2. Arka kapağa Turhan Selçuk,
Nezih Danyal vs. karikatürcüleri-
mizin çizimleri konulmalıdır.
3. İşçi sütunu açılmalıdır.

Salih Behçet ve 9
arkadaşı-Ankara

CHP'de ayrılmalar başladı

TOPLUM'DA BU HAFTA

**"OKUYUN
OKUYUN!"****Yazan
NADİR NADİ**

16'ncı sayfada

**BÜLENT
ECEVİT'İN
TOPLUM'A
DEMECİ**

13'üncü sayfada

- 6'ncı sayfada A. Halûk Ülman'ın
- 8'inci sayfada Ahmet N. Yücekök'ün
- 11'inci sayfada Mehmed Kemal'in
- 26 ve 27'nci sayfalarda Nimet Arzık'ın yazıları var.
- Turhan Selçuk'un karikatürü 9'uncu sayfada
- 24, 25, 26 ve 27'nci sayfalarda dünya haberleri,
- 23'üncü sayfada Bizim Toplum yer alıyor.
- Hıncal Uluç'un spor yazısı 28
- Çetin Aray'ın sinema yazısı 30
- Mahmut Tali Öngören'in televizyon yazısı 31'inci sayfalarda.
- 29'uncu sayfada Atilla İlhan'ın defteri var.

■ Ağır sanayiın özel sektöre devri için yapılan çalışmalar sürdürülürken, el altından yapılmakta olan bir başka hazırlık da su yüzüne çıktı; Murgul bakırlarının Karadeniz Bakır İşletmelerine devredileceği öğrenildi. Haberlerimiz arasında yer alan "Bakır Dramı", bu yoldaki çalışmaların ıyüzünü anlatıyor.

■ Fransız İhtilâlinde ve daha sonra Napolyon'un imparatorluk döneminde Zaptiye Nâzırı olarak ün kazanan bir politikacı vardır: Joseph Fouché. "Lyon kasabı" olarak da anılan ve gizli polis teşkilâtı kurmaktaki meharetleriyle tarihe geçen Fouché'nin Stefan Zweig tarafından yazılmış hayat hikâyesini 20, 21 ve 22'nci sayfalarımızda sunuyoruz. Tarihin bu ibret dolu sayfasını ve ünlü yazar Zweig'in yargılarını okurlarımızın ilginç bulacağı ümidindeyiz.

Sevgili TOPLUM okuru,

CHP'de Satırcıların gösterişli basın toplantılarıyla ve olabildiği kadar gürültü koparak istifaları sürerken, özellikle, suçluların boy hedefi haline getirilmek istenen Ecevit'in ne zaman konuşacağı, yaygınlaşan bir merak konusu oluyordu. Ve nihayet, Ecevit konuştu. TOPLUM, bu sayısında, CHP Genel Başkanı ile yaptığı konuşmayı sunmaktadır. Ecevit'in, TOPLUM'un sorularına verdiği cevaplar, CHP'nin istifalar ve istifalar sonrasındaki gelişmelerle ilgili görüşlerini gün ışığına çıkarmaktadır.

★

Geçtiğimiz salı günü Ankara'da bir basın toplantısı yapıldı. Aynı akşam TRT ve ertesi gün gazeteler aracılığıyla kamuoyuna duyurulan bu basın toplantısı, bütün yurtda geniş yankılar uyandırdı.

Basın toplantısını düzenleyen Türk-İş Genel Sekreteri ve Cumhurbaşkanlığı Kontenjan Senatörü Halil Tunç'un yaptığı açıklamalar, sıcakların da etkisiyle durgunlaşmış görünen politik hayatın bir anda canlanmasına yol açtı.

Türk-İş Genel Sekreteri, sert ve keskin bir dille, "Hükümetin, özel teşebbüsün çıkarlarını korumak için kurulmuş bir ittifakın içinde yer almış olduğunu" söylüyor, Anayasa'yı savunuyor ve dargelirli kitlelerin pahalık karşısında ezildiğini hatırlatıyordu.

Tunç'un söyledikleri belki bilinen şeylerdi ama, bir süreden beri, hiç kimse, bu gerçekleri söylemiyordu. Bu yüzden, salı günü yükselen ses, büyük ilgi topladı. İşin bir diğer yönü de, bu gerçekleri açıklayanın, Türkiye'nin en büyük işçi örgütünün ikinci adamı olmasıydı. Bu özellikle, söylenenlere ayrı bir önem katıyordu.

TOPLUM, bu sayısında, Halil Tunç'un basın toplantısını geniş olarak vermektedir.

Saygılarımızla
TOPLUM

TOPLUM

CUMA GÜNLERİ YAYINLANIR, HAFTALIK SİYASİ
HABER VE YORUM DERGİSİ

Kurucusu:
Turhan Erker

Sahibi:
Çeşun Fermen

Sorumlu Yazı İşleri
Müdürü:
Abdullah Emre İleri

TEL : 18 07 59

YÖNETİM YERİ:
Meşrutiyet Caddesi
Hatay Sokak 10/15
Bakanlıklar — Ankara

HABERLEŞME ADRESİ:
Posta Kutusu 160
Ulus — Ankara

TOPLUM Dergisinin bu sayısını, Vatan Matbaacılık A.Ş. tesislerinde çizilmiş, tertiplenmiş ya bastırılmıştır. Kışkırtıcı Torunlarla Kışkırtıcılık

Abone :

6 Aylık (26 sayı) 65 TL.
Yıllık (52 sayı) 125 TL.
Dağıtım: Hür Dağıtım

İlan Tarifesi:
Arka kapak (aylık - beyaz) 4.000 TL.
İç sayfalar 3.000 TL.

Arka kapak (renkli) 5.000 TL.
Sütun Cm 50 TL.

İşçiler

Muhtırayı hatırlayalım

Şon günlerin en ilginç, en dikkate değer basın toplantısını, Türk-İş Genel Sekreteri ve Cumhurbaşkanlığı Kontenjan Senatörü Halil Tunç yaptı.

Haftanın başında Salı günü, başkent sıcaktan kaynıyordu. Parlamento tatilin tadını çıkartmak üzere, yurdun en turistik bölgelerine dağılmışlardı. Gücü yeten, durumu elveren herkes, serinleyecek, dinlenecek bir köşe arıyordu. Başkent âdeta tenhalaşmıştı.

Halil Tunç,

— «Önce, unutulmuş görünen Muhtıra metnini hatırlatmakta yarar var» diye söze başlayınca, basın mensupları dikkat kesildiler.

12 Mart Muhtırasının metnini baştan sona okuyan Halil Tunç, Muhtıranın, özellikle üç amacına dikkati çekmek istiyordu. Bunlar:

a) Anarşik ortamın giderilmesi,

b) Anayasa'nın öngördüğü reformların, Atatürkçü bir görüşle ele alınması,

c) İnkılab kanunlarının uygulanması

idi.

Ne var ki, aradan geçen birbuçuk yıla yakın bir zaman içinde iki

hükümet değişmiş, üçüncüsü işbaşına gelmiş, fakat Toprak Reformu Ön Tedbirlerinden başka, reformla ilgili hiçbir şey gerçekleştirilememişti. Ön Tedbirler Kanunu da amacından iyice saptırılmış bir halde Parlâmentodan geçmişti. 12 Mart Muhtırası, rayından çıkarılmıştı. Muhtıranın reform amacı bir yana atılmıştı. Egemen çevrelerin her istediği gerçekleşiyordu. Muhtıranın verilmiş amacı, egemen çevrelerin çıkarlarının daha çok korunmasıymış gibi bir hava benimsenmişti. Türkiye'nin hâlen içinde bulunduğu durum, her yurtseveri üzmekteydi. Ekonomi, özel sektörün insafına terkedilmişti. Devletin elindeki ağır sanayi tesislerinin dahi özel sektöre devri yolunda teşebbüsler vardı. Bakanlar, her fırsattan yararlanarak özel sektöre teminat verme, hizmet arz etme ve kolaylık sağlama yarışındaydılar.

Birtakım gerçeklerin böyle, yüksek sesle dile getirilmesi, basın toplantısına katılan gazetecilerin son derece ilgilerini çekmişti. Fısıldaşmalar oldu: «Peki ama, bütün bunları niçin Halil Tunç, tek başına söylüyor? Bu gerçekleri gören başka parlâmenterler yok mu?»

«Lesse lüp lüp, lesse cup cup»

Türk-İş Genel Sekreteri ve Cumhurbaşkanlığı Kontenjan Senatörü Halil Tunç, eleştirilerini Başbakan'a da yönelterek, konuşmasını şöyle devam etti:

— «Üçüncü Beş Yıllık Plân'ın, Devletin bütün olanaklarını özel teşebbüs emrine bırakacak bir an-

layış içinde hazırlanacağı, en yetkili kişi tarafından açıklanmıştır.

Bizzat Başbakan, özel sektörü, 'Meydan boş' diyerek, boş meydana at oynatmağa davet etmektedir. Bu, yüzyıl öncenin 'Bırakınız yap-sınlar, bırakınız geçsinler' anlayışının çağımızda tekrarından başka hiçbir anlam taşımamaktadır.

Özel teşebbüs temsilcileri de Hükümetten çok memnun olduklarını, bu hükümetin kendilerine güven verdiğini durmadan tekrarlamağta ve yeni yeni imtiyazlar peşinde koşmaktadırlar.

Anlaşılmaktadır ki, yurdumuzda bir ittifak kurulmuş ve Devletin de, toplumumuzun da çıkarı, küçücük bir azınlığın çıkarı uğruna unutulmuştur.»

Tunç'a göre, kurulan ittifak, egemen çevrelerin ekonomik güçlerini artırmak amacını taşıyordu. Yetkililerin yanı sıra, ilân baskısıyla kontrol altında tutulan basın ve TRT de bu ittifak içinde yerlerini almışlardı. Sonuç olarak, kamuoyu gerçekleri öğrenme olanğından yoksun kılınır ve halk, gerçekler yerine, egemen çevrelerin istediklerini duyabiliyor, öğrenebiliyordu. Başka bir deyişle, kamuoyu, kendi çıkarları aleyhine oluşturulmaktaydı.

Halka açık anonim şirketler

Halil Tunç, basın toplantısının açışını bu sözlerle tamamladıktan sonra, sözü, «halka açık anonim şirketler» konusuna getirdi. «Halka açık anonim şirketler» teşebbüsünde iş çevreleri başı çekmekteydi. Bu konuda son zamanlarda sistematik bir kampanya sürdürülmekteydi. Bu kampanyaya TRT de katılmış ve, karşı görüşleri yok farzederek, yalnızca aynı görüşte olan kişileri biraraya getirip açık oturumlar düzenlemişti. İş bu kadarla da kalmamış, arkasından, Hükümet Başkanı da bu kampanyaya katılmıştı.

«Halka açık anonim şirketler», halka en küçük bir yarar dahi sağlayamayacak, sadece belirli çevreler için yeni bir kazanç kaynağı olacaktı. Yönetim ve denetiminde halkın en ufak bir katkısı bulunmayacak olan bu çeşit kuruluşlar, halkın koyduğu sermayeyle özel teşebbüse ait yatırımlara, mümkün mertebe düşük kârla imkânlar hazırlayacaktı.

Türk-İş Genel Sekreteri'ne göre, bu propagandanın son günlerde ağırlık kazanmasının bir nedeni daha vardı: Özel sektörün, yurt dışındaki işçilerin gönderdiği dövizlere göz dikmiş olması!

Özel sektör, işçi dövizlerini ele

geçirmek istiyordu. Bu arada, yurt dışındaki işçilerin kendi teşebbüsleriyle kurdukları şirketlerin zarar etmekte oldukları ısrarlı bir biçimde yayılmaktaydı. Bundan murat, işçilerin, dövizlerini özel sektöre kurulan şirketlere vermelerini sağlamaktı. Türk-İş, işçi dövizlerinin özel sektöre peşkeş çekilmesine karşı çıkmaya kararlıydı.

İktisadî devlet kuruluşları

Senatör Halil Tunç'a göre, halkın ve yurt dışındaki işçilerin sermaye birikimine öncülük etmek görevi, Devlete düşmekteydi. Oysa, Türkiye'de özel teşebbüse her türlü yeni imkân sağlamayı kendilerine görev edinenler, kamu iktisadî kuruluşlarını sistemli olarak kötüleme kampanyalarına hız vermişlerdi. Bu kuruluşları en çok kötüleyenler ise, ne acıdır ki, bu kuruluşların çalışmalarını baltalayan, verimini azaltan, kâr oranlarını düşürücü yollara yönelenler olmuştu.

Kurtuluş Savaşından sonra Türkiye'ye en uygun model olarak saptanan iktisadî devlet teşebbüsleri, sonradan, amaçlarından saptırılmış ve çok-partitli hayatın, «sömürü unsuru» saydığı kuruluşlar haline getirilmişti. Bu ise Tunç'a göre, Türk ekonomisine yapılan en büyük kötülüklerden biri olmuştu.

Türkiye'de halihazırda kurulu olan ve geliştirilmesine çalışılan sistem, özel teşebbüsün kayıtsız şartsız egemenlik kuracağı bir ekonomiyi amaçlamaktaydı. Bu amaç gerçekleştirilebilirse, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun kalkınması da bir hayal olacaktı. Zira, özel teşebbüsün, yatırımlarını, kendisine elverişli gelen yerlere -ki bu yerleri burada bir bir saymaya gerek yoktur- yönelttiği bilinmekteydi. Kapitalist ülkelerde bile özel sektör, Türkiye'deki kadar başıboş bırakılmamaktaydı. Oralarda da devlet, ekonomiye müdahale etmekteydi.

Dayansın işçi-köylü!

Özel teşebbüse kolaylık ve olanak sağlama yarışı alabildiğine sürdürülmekteydi. Fedakârlık ise, dar ve sabit gelirlilerden istenmekteydi. Bu düşüncenin sahipleri, kalkınmanın ancak böyle gerçekleşeceğini düşünmekteydiler. Bu politikann Devlete yüklediği malî yük ise köylünün, sabit gelirlielerin ve işçinin sırtından çıkarılmaktaydı.

«Pahalılığı önlemek» gerekçeyle taban fiyatları dondurularak köylü güç durumunda bırakılmıştı. Pahalılığın asıl yaratıcısı aracı ve tefecilere karşı hiçbir şey yapılmamıştı. «Görünüşe göre de yapılmıyacaktı».

HALİL TUNÇ

İşçilerin haklarını arıyor...

Personel Kanunundan doğan haksızlıkların giderileceği yolundaki bütün vaatler sözde kalmış ve memurların sıkıntıları giderilememişti.

Ücretler buzdolabına!

Basın toplantısının en ilgi çeken yanlarından biri de, Halil Tunç'un, işçi ücretleriyle ilgili açıklaması oldu. Tunç, «**ücretler dondurulmak istenmektedir**» diyordu. Gectiğimiz yılın yaz aylarında da yine işçi ücretlerinin dondurulması günün konusu haline gelmişti. Birinci Erim Hükümetinde işçi ücretlerinin dondurulması yönünde bir eğilimin ağır bastığı, o zamanlar basına da sızmıştı. Ancak, sonradan, bu konu unutulup gitti.

Aradan bir yıl geçtikten sonra, bu kez Melen Hükümeti, acaba bu yola mı başvurmak niyetindeydi? Türk-İş Genel Sekreteri, bunu mu ima ediyordu?

Ücretler dondurulacak olursa, işçiler, hızla artan pahalılık karşısında, yüz kızartıcı bir geçim sıkıntısına mahkûm olacaklardı. Ama, bu suretle elde edilen malî olanaklar da sanayicilere prim olarak dağıtılacaktı! Türk-İş Genel Sekreteri ve Senatör Tunç, bu noktalara özellikle dikkati çekti.

Anayasa'da tasarlanan değişikliklerle köylünün ve işçinin, demokratik yollardan seslerini yükseltmeleri önlenmek istiyordu. Yöneticilerin zaafı ve Anayasa'mızın sosyal adalet ilkelerine sırt çevirmelerinden doğan olayların suçu, Anayasa'ya yüklenmekteydi.

Anayasa'nın her değiştirilme teşebbüsünde, gerekçe olarak, «Anayasa'nın sağladığı özgürlüklerin anarşi yarattığı» öne sürülmüştü; ancak, Anayasa'nın sosyal adalet ilkesinin gerçekleştirilmesi yolunda ciddi bir çaba gösterilmemiş olduğu hep unutulmuştu. Oysa, 1961 Anayasası, sosyal adaletin sağlanması yolundaki hükümleriyle, getirdiği özgürlüklerin kötüye kullanılmasını önleyecek nitelikteydi.

Sosyal ve ekonomik gerçekler, yasalarda yapılacak değişiklikler veya yeni yasalarla değiştirilemezdi. Önemli olan, yapılacak yasa değişiklikleri ve yeni yasaların sosyal ve ekonomik gerçeklere uygun olmasıydı. «**Sıkıştırılan gazların patlayacağı**», bir fizik kanunuydu. Fizik kanunları arasında fertler ve toplumlar için geçerli olanların da bulunduğu unutulmamalıydı.

Türk-İş, yetkililerin görmezlikten geldikleri bu gerçeği kamuoyuna hatırlatmayı yararlı görmekteydi.

Fiyatlar ve işçiler

İki yıldanberi fiyatlarla meydana gelen artış, resmî rakamlara göre yüzde 40'a yakındı. Öte yandan, yetkililer, fiyat artışlarının durduğunu veya çok yavaşladığını söylemekteydiler. Oysa, bu açıklamalar gerçeklere uymamaktaydı. Pahalılığın acısını yurttaş hergün biraz daha fazla çekmekteydi. Bunun en taze örneği ise, kasaplardan sonra Et ve Balık Kurumunun da et fiyatlarına zam yapmasıydı.

İşverenlerin öne sürdüğü ücret artışının verim artışına bağlanması gerektiği görüşü de, işçilere karşı yapılmakta olan bir diğer haksızlıktı. Zira, Türkiye'de verimlilik yeterince yüksek değilse, bunun suçu işçinin olamazdı. Bu sevk ve yönetime hatalı tutumun doğal sonucuydu. Bu nedenle, ücretleri verim artışına bağlayarak, kötü yönetim yüzünden artmayan verimden dolayı işçiyi sorumlu tutmak, büyük bir haksızlıktı.

Grev yasağı..

Sıkıyönetimin ilânında ve Hükümetin, «**Deprem felâketinin yalarını sarmak**» gerekçesiyle dokuz ilde grev yasağı ilân etmesinden beri işverenler, «**işçiler nasıl olsa grev yapamazlar**» düşüncesiyle, çoğu zaman, toplu sözleşme çağrılarına uymak zahmetine dahi katlanmamaktaydılar. Böylece, işverenler, Sıkıyönetim uygulamasından bile kendilerine çıkar sağlamaktaydılar. Oysa, Sıkıyönetimin ilânı sırasında ve her uzatılmasında Hükümet yetkilileri, Parlâmentoda, gerekçe olarak, «anarşi»yi öne sür-

Yeni parti hikâyesi

Şu satırların yazıldığı sıralarda, Türkiye'de, doğumuna bütün güçleriyle yardım edenlerin bile beğenmediği bir hilâfet garibesini dünyaya gelmek üzeredir.

CHP'den ayrılan bazı milletvekili ve senatörler, yeni bir parti kuracaklarını açıklamışlardır. Partinin başkanlığına, —politikaya biraz olsun akli erenlerin hepsi bu görevi almaktan kaçındıkları için—, büyük bir olasılıkla, Dr. Kemal Satır getirilecektir.

Söylenen, bu partinin, Ecevit'in Genel Başkanlığına getirilmesinden sonra sola kayan CHP'nin ortanın solunda bıraktığı boşluğu doldurmak üzere kurulduğudur. Tabii, bu arada, Ecevit'e ve yakın çalışma arkadaşlarına ağır dolusu suçlamalar da unutulmamaktadır.

Söylenmeyen, yeni partinin bir boşluğu doldurmak falan için değil, düpedüz, CHP'deki iç çekişme sırasında yapılan yanlış hesapların talihsiz faturası olarak kurulduğudur. İnönü kapıyı gösterince, Ecevit ve arkadaşlarının, «fareli köyün kavalcısı» gibi, CHP'den kapıdışı edileceklerini sanarak ona açıktan durum alanlar, aslı astarı olmayan suçlamalar yöneltilenler, onunla birarada yaşamayı kendileri için böylece olanaksız kılanlar, şimdiki siyasal yaşantılarını sürdürmek için yeni bir yer aramaktadırlar ve yeni parti yalnızca ve yalnızca bunun için kurulmaktadır. Yoksa, aslında olmayan bir boşluğu doldurmak için değil...

Bir nokta iyi bilinmelidir: Yanlış hesap, Bağdat'a kadar ulaşmış bile olsa, oradan geri döner. Eğer yeni partiyi kuranlar gerçekten Türkiye'de bir boşluğu dolduracaklarını sanıyorlarsa, yalnız kendilerini öldürüyorlar demektir. Tıpkı, CHP'deki iç çekişme günlerinde yaptıkları gibi... Çünkü, bugün ortada bir boşluk varsa o da, bazılarının sandığı gibi, ortanın solunda değil, onun da solundadır. Ecevit'in CHP'si, açıkça bilinmiyor ki, tıpkı İnönü'nün CHP'si gibi, marksçı olmayan bir sol politikanın savunuculuğunu yapmaktadır. Ecevit döneminin İnönü döneminden tek başlığı, olsa olsa, bu savunuculuğun daha içten ve daha tutarlı bir biçimde yürütülecek olmasıdır.

Acemilere biraz siyasal bilim dersi vermek için —okurlarımızdan özür dileyerek— şunu hatırlatalım: Demokratik ülkelerde, siyasal yelpaze, sağdan sola doğru, sağ-orta sağ-orta-orta sol-marksçı sol partilerden oluşur (marksçı sol da kendi içinde çeşitli kanat ve eğilimlere ayrılır ama, ezü uzatmamak için bunlara değinmeyelim). Görüldüğü gibi, ortanın solundaki

partilerin solunda marksçı sol vardır. «Ecevit Genel Başkan olduktan sonra CHP daha sola kayacaktır» demek, açıkça, «CHP marksçı bir parti olacaktır» demektir ki, hiçbir şey gerçeklere bu kadar aykırı düşemez. Ne Ecevit'in kişiliği, ne de CHP'nin yapısı buna elverişlidir. Bunun tersine söylenecek her söz, bir türlü içe sindirilemeyen bir yeni Genel Başkanı ve partisini, genel oy ve kamuoyu karşısında küçük düşürmek, yıpratmak için uydurulmuş lâf-ü güzâftan başka birşey değildir.

Türkiye için marksçı bir sola gerek var mıdır? Anayasamız bunu yasakladığına göre, bu soruyu tartışmak gereksizdir, olanaksızdır. Fakat bu yasaklanmanın, Türk siyasal yelpazesinde bir boşluk yarattığına hiç kuşku yoktur. Türk siyasal yelpazesinde, bugün, tek önemli boşluk da budur. Herhalde Dr. Satır ve arkadaşları bunu doldurmak için ortaya çıkmamaktadırlar!

Boşluk doldurmak efsanesini böylece belirttiğinden sonra, bir başka noktaya değinelim: Bu partinin arkasından kim gider? Gereği olmayan, siyasal yaşantıda hiçbir gerçek ihtiyaca karşılık vermeyen bir partinin arkasından, kimse gitmez. Hele bunun başında, kamuoyunda hiçbir çekiciliği olmayan, tam tersine, itici görünen kimseler varsa... Bunu, CHP içinde Ecevit'e karşı olanların büyük çoğunluğu da anlamış olmalı ki, CHP'den ayrılıp yeni partiye geçeceklerin sayısı iki elin parmaklarını geçmemektedir; geçmiyeceği de anlaşılmaktadır.

Her ne pahasına olursa olsun, ona buna kara sürmek isteyenlere söyleyecek sözümüz yok. Ancak, Ecevit'in CHP'nin başına dolap ve düzenle geldiğini içtenlikle sananlar, bu düşüncelerinden artık vazgeçmelidirler. Şunu bilmelidirler ki, CHP'de, Türk toplumu bugün yeni bir aşamaya geldiği, yeni liderler aradığı için bir yönetim değişikliği olmuş; toplumun bu isteğini varsayan CHP örgütü, partinin başına Ecevit'i, kara gözleri ve kasları için değil, bir eğilimi, Türkiye'nin ekonomik ve toplumsal yapısını demokratik rejim için değiştirmek eğilimini en iyi temsil eden, bu eğilimi iktidara getirip uygulamayı en iyi becerecek görünen kimse olduğu için getirmiştir. Ecevit'e ters düşmek, şu sırada, topluma ters düşmek demektir.

Ama diyebilirsiniz ki, CHP'den ayrılanlar şimdiki kadar hep topluma ters düşmekle tanınmış kimseler değil midirler? Doğrudur. Onun içindir ki, yeni partinin, bu bakımdan da fazla bir geleceği yoktur.

A. HALUK ÜLMAN

anış, «anarşik olayların önlenmesi», «yeraltı örgütlerinin dağıtılması» için Sıkıyönetimin uzatılmasını istemişler ve Parlamento da bu gerekçeleri geçerli bularak, Sıkıyönetimi onaylamış, uzatmıştır.

Türk-İş Genel Sekreteri, «anarşik ve anarşik olaylardan ne anlaşılmasının açıklığa kavuşturulması gerekir» diyordu. «Biz, anarşik olaylardan, kanunların yasakladığı, suç teşkil eden eylemleri anlıyoruz; banka soymak, adam kaçırmak, silâhli baskınlar yapmak gibi» diyor Halil Tunç, konuşmasına şöyle devam etti:

— «Anayasa ve yasalarla yurt-

taşlara ya da kuruluşlara hak olarak tanınan hareketleri, yasalar çerçevesinde uygulanmak şartıyla, anarşik olay saymak mümkün değildir.»

İşçinin, haklarını almak için, elindeki tek imkân olan greve başlaması; köylünün, ürettiği malın gerçek değerini alabilmesi; öğrencinin, silâhli ve saldırgan olmamak kaydıyla, daha iyi eğitim olanakları istemek amacıyla girişeceği eylemleri «anarşik olaylar» saymak ve sıkıyönetimle bunları önlemek yoluna gitmek, asla düşünülmemeliydi.

Türk-İş, Hükümetin, işverenden akıl alıp işçiye akıl vermek yerine, işçiyi, köylüyü, memuru, küçük esnafı, kısacası emeğiyle geçinen herkesi korumasını ve bunu sağlayacak tedbirleri almasını diliyordu.

Halil Tunç, basın toplantısındaki konuşmasını bitirirken,

— «Hükümetler de, çağımızın gerçeklerine ayak uydurarak, susmuş bir toplum özlemi çekmek yerine, konuşan bir toplumun, ülkenin uygarlık düzeyine ulaşmasında çok büyük bir etken olduğunu kabul etmelidirler» dedi.

Başkent

Ne var ne yok?

Hafta içinde tatillerini Ankara dışında geçirenler, hemen hemen hep aynı soruya muhatap oluyorlardı:

— «Yahu, sen Ankara'dan geliyorsun, bilirsin; ne var ne yok?»

Aslında Ankara, hafta içinde, tam anlamıyla bir **terkedilmiş şehir** görünümündeydi. Meclisin tatile girmesiyle birlikte, taş bina, Anayasayı değiştirmekle görevlendirilen, 12 kişilik **Partilerarası Komisyona** kalmıştı. Ancak onlar da, birkaç defa bir araya geldikten sonra, 40 dereceye yaklaşan sıcaklar ve «**çalışmayın, ölürsünüz!**» diyen hekimlerin tavsiyelerine uyarak, Dolmabahçe Sarayına taşındılar.

Bakanlara gelince, onlar, inceleme gezisindeydiler. Başbakan Melen, Elazığ ve Keban'a gitmiş, askerî törenle karşılanmış; Keban barajının son beton direğine harç atmış ve seçimlerin, 1973 Ekiminde yapılacağını vaadederek gazetelere manşet çıkmasını sağlamıştı. Başbakan Keban'a gitmeden önce; İmar ve İskân Bakanı Turgut Tokker, Çanakkale'de; Enerji Bakanı Kodamanoğlu, doğum yeri Ulukışla'da; Gençlik ve Spor Bakanı Adnan Karaküçük, Atina'da; Sağlık Bakanı Kemal Demir, Romanya'da; Gümrük ve Tekel Bakanı Haydar Özalp ile Devlet Bakanı İlhan Öztrak İstanbul'da; Turizm ve Tanıtma Bakanı Erol Akçal, Paris'te; Millî Eğitim Bakanı Sabahattin Özbek ile Orman Bakanı Selâhattin İnal Doğu Anadolu'da **tetkik ve inceleme** gezisindeydiler, Ankara'da kalanlarsa, Üçüncü Beş Yıllık Plan çalışmalarına katılan ekonomist Bakanlardı. Zeyyat Baykara ve Ziya Müezzinoğlu da, Paris'e gitmeğe hazırlanan Planlama Teşkilatı Genel Müdürü Memduh Aytür'le birlikte, 40 dereceye yaklaşan başkent sıcakları karşısında, «**çivi çivi söker**» diyerek, Kavaklıdere saunasında kâh terleyerek, kâh buz gibi suya dalarak yeni bir tedavi usulü bulmuşlardı.

Ağustosun ortası

«**Ne var ne yok?**» veya «**Ne olup bitiyor?**» —daha doğrusu, «**Tezgâhta ne var?**»— gibi soruların cevabını ise, Ankara'da bulunup da Hükümetle ilgili çalışmalara katılanlar dahi kesin olarak bilmiyorlar, «**hele bir, ağustosun ortasına gelelim de..**» diye bekliyorlardı.

Ağustosun ortası, Yüksek Askerî Şûra'nın toplanacağı dönemdi ve Şûra, şimdiye dek, bu derece merak konusu olmamıştı.

12 Mart muhtırasını veren yüksek komutanlar arasında görev değişiklikleri yapılması konusu uzun süredir kamuoyunu ilgilendiriyor, «**Genelkurmay Başkanı kim olacak?**», «**Kara Kuvvetlerine kim gelecek?**», «**Sıkıyönetim komutanları değişecek mi?**» gibi sorular, gündür, zihinlerde dolaşıyordu.

Hafta içinde, Genelkurmay Başkanlığına Kara Kuvvetleri Komutanı Faruk Gürler'in gelmesi kesinleşmiş gibiydi. Ancak, Kara Kuvvetleri Komutanı kim olacaktı? Ankara Sıkıyönetim Komutanı Orgeneral Semih Sancar mı, yoksa İstanbul Sıkıyönetim Komutanı Orgeneral Faik Türün mü?

İşte bütün bu soruların cevabı, ancak Askerî Şûra'nın toplantısından sonra belli olacaktı.

Amac ne?

Başbakan Melen'in, Keban barajının son beton direğine harç atarken, «**seçimlerin 1973 yılında, yani normal sürede yapılacağını**» bildiren demeci gazetelere manşet olup politikacıların —bazıları hariç— yüreklerine su serperken, bir başka soru ortaya atılıyordu: «**Açaba seçimlere sıkıyönetim rejimi altında mı gidilecek?**»

15 aydır devam eden sıkıyönetim süresince sadece Ankara'da —Ankara Sıkıyönetim Komutanlığının son açıklamasına göre— 1369 kişi gözaltına alınmış, bunlardan 1312'si hakkında tutuklama kararı verilmişti. Halen, çeşitli cezaevlerinde, 312'si tutuklu, 19'u da gözaltında olmak üzere, 331 kişi bulunuyordu. Onbeş aylık sıkıyönetim süresince, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı, 78 bildiri ve 123 açıklama yapmıştı. 11 adet kulüp, dansing, otel ve randevuevi, 2 kuran kursu, 14 gazete, 1 dergi, 50 dernek, 2 sendika ve 3 tiyatro kapatılmış, 779 konut ve işyerinde arama yapılmıştı. Fakat amaca ulaşılmış mıydı?

Sıkıyönetim Komutanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Dairesi, yayınladığı bir bildiriye, bu soruya «**Hayır**» cevabını veriyordu. Bildiriye şöyle deniliyordu:

«**Pek yakın zamana kadar PDA diye bir örgütün mevcudiyeti tespit edilememiş olmasına rağmen, son zamanlarda böyle bir örgütün meydana çıkarılmış olması, sonucun kati olarak alınmadığına mişahhas bir delil teşkil etmektedir. Her ne kadar sıkıyönetimin uzatılmasına karar vermek yüce Parlamento'nun**

görevi ise de, mevcut davaların karara bağlanmadan sıkıyönetimin kaldırılmasının, varılmak istenilen gayenin tahakkukuna engel teşkil edeceği kanaatinde bulunulmaktadır.»

Basın

Özgür basın

Uluslararası Gazeteciler Birliği (FIJ) Kongresinin İstanbul'da toplanıp toplanmaması konusundaki tartışmaların batılı basın teşekküllerince ciddi olarak ele alındığı ve demokratik ülkelerin dikkatlerini Türkiye'ye yönelttiği şu günlerde, yılın en ilginç sözü, Adalet Bakanı Fehmi Alpaslan'dan geldi:

«**Basın, tehdit altında değildir. Türkiye'de, düşüncesinden ötürü cezaevinde bulunan basın mensubu yoktur ve olamaz.**»

Adalet Bakanı, İstanbul Gazeteciler Cemiyetinin, Basın affı konusundaki bildirisine (Bak: Toplum Sayı: 17) cevap veriyor, fakat kaç yapayım derken göz çıkartıyordu. Türkiye'de pek çok gazeteci, pek çok basın teşekkülü, Alpaslan'ın bu demecini hayretle karşıladı. Türkiye Gazeteciler Sendikası, ertesi gün yayınladığı bildiriye, bu hayreti dile getirdi.

Adalet Bakanı, «**Değişik fakat düşünce özgürlüğüne yöneltilmiş nedenlerle son bir yılda sütunlarını kaybeden gazeteci ve yazarlarla çeşitli sürelerle özgürlüklerini yitiren basın mensupları kamuoyunun bilgilerindedir**» diyerek, Gazeteciler Sendikasını yalanlamak istiyordu.

Son bir yıl içinde Türkiye'de gazeteciler ve yazarlar, çeşitli sürelerle özgürlüklerini kaybetmemişler miydi? Düşünce özgürlüğüne yöneltilen nedenlerle sütunlarından olan yazarlar yok muydu? Bir İlhan Selçuk, bir İlhami Soysal, neden mesleklerini icra edemiyorlardı? Bir Turhan Dilligil, bir Ahmet Tümel neden hapisteydiler? Bir Doğan Koloğlu —Adalet Bakanı, «**Türkiye'de alabildiğine basın özgürlüğü var**» derken— niçin Sağmacılar cezaevine taşıyorlardı? Bir Alpay Kabaçalı niçin cezaevine yollanıyordu? Bir Nadir Nadi, neden sütunlarından olmuştu? Bir Kemal Bisalman, neden yazamıyordu? Bir Turhan Selçuk, neden Türkiye'deki gazetesinden atılmış, bir İsviçre gazetesine sözleşme yapmak zorunda kalmıştı?

Kamuoyunun çok iyi bildiği bu soruların cevaplarını Adalet Ba-

Sayın Bozbeyli, geçenlerde verdiği bir demeçte, «AP sola kaydı, CHP ise şimdilik sosyalist bir tabana oturdu» buyurmuş. CHP'nin oturduğu sosyalist tabanın «şimdilik» sözcüğü ile sınırlandırılmış olması, CHP'nin ileride üzerine oturacağı daha dehşetengiz tabanların gelişeceği kehanetini taşımakta. Sayın Bozbeyli'ye bakılırsa, bu gidişle AP de, ileride, giderek, CHP'nin boşaltacağı sosyalist tabana oturacağı benzer. Böylece, kala kala, ortada, milliyetçi, cumhuriyetçi, Atatürkçü ve de fazilet sahibi olarak, iki ana partimizden tasfiye edilmiş bir azınlık kalmış olacak ki endişe duymamak, düşeceğimiz hazin durumu düşünüp de dövünmemek mümkün değil!

Düşünün hele, Millet Meclisini oluşturan 450 sandalyeden 400 kadarı ya solcu AP'liler, ya da Mao kıyafetleri içinde, gözlerinde kızıl ışıklar yanıp sönen CHP'liler. Bunlara karşı da «memleketçi» ve «özgür» düşünceli Meclis salonlarında, kulüplerinde ve koridorlarında iman dolu göğüslerinin ardına sığınarak sonuna dek savunan, güçlerini, yalnızca kendilerine ait olduğunu vehmettikleri «milliyetçilik» ten alan bir avuç «eski partili»...

Şimdi göz pınarlarımızda birikmiş heyecan yaşlarını silip, ancak Şeyh Şamil hikâyelerinde bulunan bu romantizmi bırakarak, daha salim kafa ile, sayın Bozbeyli'nin sözlerinin ardındaki toplumsal gerçeği aramaya çalışalım.

CHP'ye neden «sosyalist» denildiği açıkça ortadadır. Gelişen ve yeni, sağlıklı toplumsal güçlerin oluştuğu bir ülkede, o güçlere dayanarak daha adil ve hızlı bir kalkınma süreci öneren bir partiye tutucu güçler, akılları sıra, «kara çalmak» istemekte, dağarcıklarında başka sosyolojik eleştiri kavramları bulunmadığı için, «sosyalist» kelimesini bir «küfür» anlamında kullanmaktadırlar. Kalkınmanın ve toplumsal farklılaşmanın etkisiyle sarsılan çıkar düzenlerini korumak için her işte «moskof parmağı» arama eğiliminde olanların, çağının gereklerine ayak uydurmaya çalışsan, demokratik ve İnsan yaşanımına değer verdiği için özgürlükçü bir partiden «ilerici» ve «sosyal adaletçi» diye söz etmeleri zaten beklenemez.

Ama işin asıl önemli yanı, bu muhterem kişilerin AP'yi de sola kaymış olarak ilân etmeleridir. Bizim bildiğimiz AP, düpedüz liberal, kapitalist ekonomi yanlısı, sermayeyi savunan ve temsil eden bir siyasal partidir. Böyle bir siyasal parti nasıl olur da sola kaymış gösterilir, nasıl olur da programında savunduklarından tamamen ters bir yönde olduğu ilân edilebilir?

Aslında bunda, pek de şaşılacak birşey yoktur. AP, felsefesi ve programı ile bugün statükoculara ters düşen, onların çıkarları ile oynamaya başlamış bir gelişim içerisinde.

1946'da, dünya siyasal dalgalarının da etkisiyle, tek partinin dar kısıplardan kurtularak daha rahat gelişme koşulları kazanmak isteyen Türk burjuvazisi, Demokrat Parti'yi kurmuştu. Bu parti içerisinde Türkiye'nin tarım, ticaret ve sanayi burjuvazisi, ortak çıkarları paylaşan, ortak kalkınma temalarını öneren bir bütün halindeydi. Türkiye kalkınıp gellştikçe, kapitalist patlama toplumsal yapıda farklılıklar meydana getirdikçe, DP içerisinde çıkar birliği

“AP'nin SOLCULUĞU...”

halinde bulunan burjuvazinin arasına kara kedi girmeğe başladı. Bu ayrılık ve düşmanlık, DP'nin devamı olduğu söylenen AP içerisinde büsbütün koyulaştı. Kalkınma ile birlikte, her toplumda giderek öncelik kazanmış olan sanayi burjuvazisi, Türkiye'de de tarım ve ticaret burjuvazisi ile arayı açmağa başlamıştı.

Sanayi, gelişmek için tarımı sömürmek zorunda kalacağı için, ilk olarak tarım burjuvazisi ile sanayi burjuvazisi arasında bir sürtüşme patlak verdi. Tarımsal üretimin büyük temsilcileri, ürünlerini daha pahalıya satmak istiyorlar; sanayi burjuvazisini daha çok kollayan AP iktidarı ise, sanayie aktaracağı fonları arttırabilmek için tarım burjuvazisini tatmin etmeyecek girişimleri uyguluyordu. Demokrat Parti iktidarı zamanında gelişen bir ticaret sınıfı, artık uluslararası ticaret yapan, daha küçük, fakat daha güçlü bir ticaret burjuvazisi tarafından ezilmekteydi. Büyük şehirlerde büyük ticari şirketler gelişmiş, süper pazarlar, küçük ticaret erbabının ekmeçleri ile oynar duruma gelmişti.

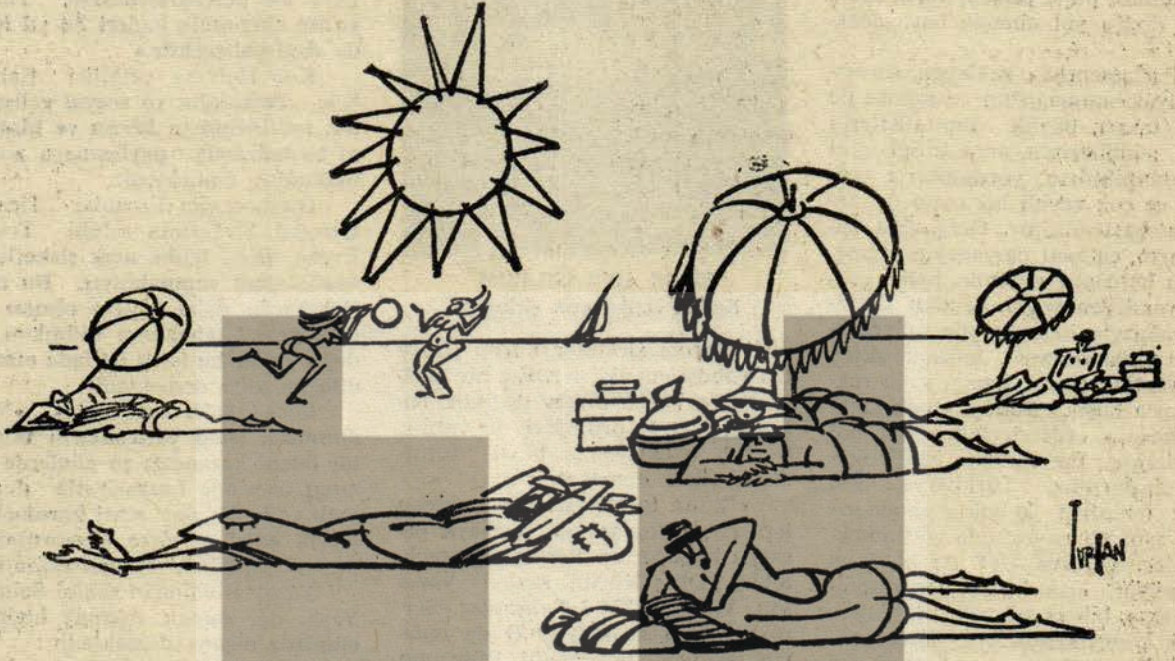
Demokrat Parti iktidarının «her mahallede bir milyon» felsefesi ve onu gerçekleştirmenin başlıca yolu olan bazı spekülasyonlara artık eskisi kadar izin verilmemekteydi. Sermayenin arsa ve apartman spekülasyonu için, ekonomik kalkında bakımından «ölü saha» sayılan alanlara yatırılmasını önleme amacı taşıyan ve AP tarafından geçirilmek istenen «Emlak Kanunu» nun, Demokrat Parti devrinin tadını damaklarında duyanlar tarafından «komünist rejimlerde bile görülmemiş kanun» olarak nitelenmesi çok anlamlıdır.

Açıkça ortadadır ki, bugün burjuvazi kendi içinde çatlamış ve düşman kardeşler olma durumuna çoktan ulaşmıştır. Çatışma AP'nin temsil ettiği ve kapitalist bir kalkınma düzeninde başı çekmesi zorunlu olan büyük sanayi ve büyük ticaret burjuvazisi ile DP, MHP, kısmen GP ve kapanmadan önce de MNP'nin temsil ettiği tarım, küçük ticaret ve işletme burjuvazisi arasındadır.

AP, bu nedenle, kapitalist kalkınma düzeninde daha ileri düzeyde olan çıkarları savunduğu için, gücünü yitiren ekonomik güçler tarafından eleştirilmekte ve sola kaymakla suçlanmaktadır. AP sola kaymak şöyle dursun, kapitalist kalkınma sürecinin doruğuna hızla tırmanmaktadır. Ama o doruğa tırmanmakta başı çekmeyecek nitelikte olanların ve giderek sosyal, ekonomik çıkarlarını yitirenlerin, kapitalizmin kendi sermayelerini tasfiye eden kanunlarını da «komünizm» olarak görmeleri acı bir çelişkidir.

Türkiye'nin kaderi artık, beş aşağı, beş yukarı, belli olmuştur. Demokratik düzeni, AP ve onun tek sağlıklı ve gelişim doğrultusundaki tek alternatifini CHP çekip götürecektir. Bunların dışındakilerin her eylemi, peronu çoktan terketmiş bir trenin ardından koparılan feryattan başka birşey değildir.

AHMET N. YÜCEKÖK

kanının demecinde aramak boşu-
naydı.

İşte Ankara!

Adalet Bakanı Alpaslan, Türki-
ye'de «düşüncesinden ötürü cezae-
vinde bulunan basın mensubu yok-
tur ve olamaz» derken, sadece An-
kara'da 15 adet basın suçu kesinleş-
mişti. Bu demekti ki, önümüzdeki
günlerde en az 15 gazeteci, bir Do-
ğan Koloğlu'nun, bir Ahmet Tü-
mel'in, bir Turhan Dilligil'in yanına
gideceklerdi. 1971 ve 1972 yılının al-
tıncı ayına kadar olan süre içinde
Ankara Savcılığında basın mensup-
ları aleyhine açılan davaların dökü-
mü —Ankara Cumhuriyet Savcılı-
ğındaki dosyalara göre— şöyleydi:

- Türk Ceza Kanununun 132'-
nci maddesine muhalefetten : 9
- TCK'nun 142'nci maddesine
muhalefetten : 20
- TCK'nun 159'uncu maddesi-
ne muhalefetten : 33
- TCK'nun 331'inci maddesi-
ne muhalefetten : 32
- TCK'nun 312'nci maddesine
muhalefetten : 21
- TCK'nun 480 ve 482'nci mad-
delerine muhalefetten : 23
- 5680 sayılı Basın Kanununa
muhalefetten : 30

● Ve tekdüz yayımlamamak- tan : 15

Toplam olarak tam 155 dava
açılmıştı. Bu davalardan 11'i mah-
kûmiyet, 4'ü ise beraetle sonuçlan-
mıştı. Diğerleri devam etmekteydi.
Ayrıca, 15 mahkûmiyet ise Yargı-
tayca onaylanmış ve kesinleşmişti.

İstanbul ve İzmir'de

İstanbul Toplu Basın mahke-
meleri ise 1970 yılından tam 566
dava devralmışlardı. 1971'de açılan
yeni dava sayısı, 325'ti. Sonuçlanan
288 dosyadan 57'si beraet, 152'si ise
mahkûmiyetle bitmiş, 79'u takipsiz-
liğe uğramıştı.

1971 yılında Toplu Basın mah-
kemelerine devrolunan dosya sayı-
sı, 613'tü. Yeni açılan dava sayısı,
236 idi. 350 dava sonuçlanmış, 69
beraet kararına karşılık, 184 mah-
kûmiyet verilmişti. Bütün bu dos-
yalar ne kaçakçılık, ne hırsızlık, ne
de sahtekârlık dosyalarıydı.

Şu anda İzmir Adliyesinde gö-
rülmekte olan 15 basın davası var-
dı. Bunların, bir veya birden fazla
sanığı bulunmaktaydı. İzmir'de, ce-
zaevinde yatan gazeteci yoktu. Da-
ha önce yargılanan gazeteci sanık-
lardan bir kısmı hapis, bir kısmı
da para cezalarına mahkûm edil-

mişti. Hapis cezalarının çoğu erte-
lenmişti.

1966 yılından bu yana, gazeteci
sıfatı taşıyan 122 kişi hakkında 78
dava açılmıştı. Ağır Ceza mahkeme-
leriyle Toplu Basın mahkemelerin-
de görülen davaların 21'i mahkûmi-
yetle, 22'si beraetle sonuçlanmış;
18 dava düşmüş, 2 dava ile ilgili
olarak da men-i muhakeme kararı
verilmişti.

Buna rağmen, 1972 yılında bir
Adalet Bakanı, Türkiye'de basın öz-
gürlüğünden söz edebiliyor, «Türki-
ye'de fikir suçundan dolayı cezae-
vinde hiçbir gazeteci bulunmamak-
tadır» diyebiliyordu. Hem de, gaze-
tecinin kanunî adının «Fikir işçisi»
olduğunu bile bile!

Halka açık şirketler

Hazırlanın, gidiyoruz!

B atının kapitalist ülkelerinin
150 yılda aşığı mesafeyi Tür-
kiye'nin 20 yılda aşabilmesinin yol-
larından biri daha bulunmuşa ben-
zemektedir: «Halka Açık Anonim
Şirketler» veya, başka bir deyişle,
«Halk Kapitalizmi».

Söylendiğine göre, artık, gerekli koşulların sağlanmasıyla birlikte, Türkiye'de yaşayan 35 milyonun tamamı da, yavaş yavaş, «kapitalist» olmanın yolunu bulacak ve yurdumuz, pupa yelken, nurlu ufuklara doğru yol almağa başlayacaktır!

Parlamentoda bekleyen, sermaye piyasasının tanzim ve teşviki ile ilgili tasarı, büyük kapitalistlerin paşa gönüllerinin-arzu ettiği gibi kanunlaşabilirse, yurdumuzda yepyeni ve çok zevkli bir oyun oynanmağa başlayacaktır. Ortaçağda pazaların, cenneti parselleyip satmalarını hatırlatır biçimde, halka cennet vaadeden yoğun reklâm kampanyalarıyla halktan yüz milyonların toplanmasına başlanacaktır. Bir yandan büyük basın, yağlı reklâmlarla hoşnut kılınır, «halk kapitalizmi»nin erdemlerinden bol bol söz ederken; öte yandan, işbilir sermayedarlarımız, Türkiye'ye, 150 yıllık mesafeyi 20 yılda «hooop» diye aşırma gayretinde görünmektedirler. Peşrepe TRT de katılmış bulunuyor. Açık oturumlar düzenlenmekte, büyük sermayenin temsilcileri konuşurulmakta, «özel sektör halka açılıyor» terâneleri ortahğı çınlatılmaktadır. Ankara Ticaret ve Sanayi Odalarının, metnini yazdığı ve kendi olanaklarıyla hazırladığı 25 dakikalık bir reklâm filmi TV programlarında arzı endam etmektedir. AP Genel Başkanı Süleyman Demirel, «halk kapitalizmi»nden demvurmaktadır. Bazı çevrelerce, Demirel'in bu sözleri, onun bile «sola açılmağa başladığını» bir belirtisi sayılmaktadır! Türkiye'nin en büyük sermaye temsilcisi Vehbi Koç, televizyonda, «Halkın da istikbal ve para kazanabilmesi için kurulmakta ve kurulacak olan şirketlere hisse senetlerini satmakta daha büyük bir fayda görüyorum» demektedir. Koç'a göre, «Bir tesise 1000 lira ile ortak olan vatandaşa, 'bu fabrika benim malımdır' dedirtebilmek imkânının yaratılabilmesi» gereklidir. İstanbul Sanayi Odası Başkanı Ertuğrul Soysal ise, bu yolda geç kalınmamasını salık vermektedir. Soysal'ın, sermaye ağalarına çağrısı da hayli firaklıdır: «Başarılı müteşebbisler, kendi çemberlerini kırmalı ve halk tasarrufları bayrağını yükseltmelidirler!»

Sermayedarlar korusu

İstanbul Sanayi Odası Başkanına göre, halkın tasarruflarıyla birlikte, yurt dışında çalışan işçilerimizin biriktirdiği dövizler de özel sektörün emrine âmâde kılınmalıdır. İşçilerimiz, hiçbir surette, ken-

TV'DE AÇIK OTURUM
Konu: Halka açık şirketler

di başlarına şirketler kurup yatırıma yönelmemelidirler. Bu, bir «mâcera»dan başka birşey değildir. Nitekim, bunun örnekleri de vardır. Soysal, televizyonda hayli fütursuzca şöyle demektedir:

«Bütün iyi niyetlerine rağmen işçilerimiz toplanarak, torbaya paraları koyuyorlar. Paramız yetmektedir, hadi yürüyün, sanayi yapalım. Yönetici kim? Çalışanlar. Sermayedar, hisse kimin? O da onların. Batıyor, beyefendi! Dünyanın her yerinde de batar. Bir manga askeri, herkesi onbaşı yapar, herkesi de muharip yaparsanız, manga teslim olur, yatar...»

Öyleyse çare nedir? İstanbul Sanayi Odası Başkanı, hayli hazır cevaptır da... Demektedir ki:

«Davul halkın, işçinin boynunda olmalı; tokmak ise biz kapitalistlerin elinde bulunmalı!»

Soysal, bu tatlı formülü şöyle açıklamaktadır:

«Halkta biriktiğini bildiğimiz, Batıda çalışan işçilerimizde tasarruf olduğunu bildiğimiz, yatırıma hazır kuvvetleri başarılı müteşebbislerin eliyle sanayiye yöneltelim, diyorum. Burada da yönetici ve müteşebbisin hissesi hiçbir zaman yüz-

de 50'yi geçmeyecek. Ama sevk ve idarede hâkimiyeti olmakla beraber, mal sahipliğinin hakimiyeti halkta, işçide, vatandaşta olacak, diyorum. Bilmem, arzede bildim mi? Eğer bu gerçekleşebilirse, Türkiye'nin ekonomik kaderi 5-6 yıl içinde değişebilecektir.»

Koç Holding yetkilisi Rahmi Koç, «Psikolojik ve sosyal gelişmeler, müteşebbisin kârını ve hissesini başkalarıyla paylaşmaya zorlamaktadır» demektedir.

Otomontajcı Ercanlar Ticaret Limited Şirketinin sahibi Tefvik Ercan, «Biz, halka açık şirketlerin öncülüğünü yapmaktayız. Bu cins şirketlerin daha yaygın olması ve orta gelirli tabakanın mümkün olduğu kadar bu işten istifade etmesi dileğimizdir» demektedir.

Coca-Cola'cı Kadir Has, «Yurdumuzda sınaı yatırımların büyük bir önem kazandığı şu günlerde bu konu üzerinde hassasiyetle durulmalı ve halka açık sınaı kuruluşları teşvik edici çarelere başvurulmalıdır» tavsiyesinde bulunmaktadır.

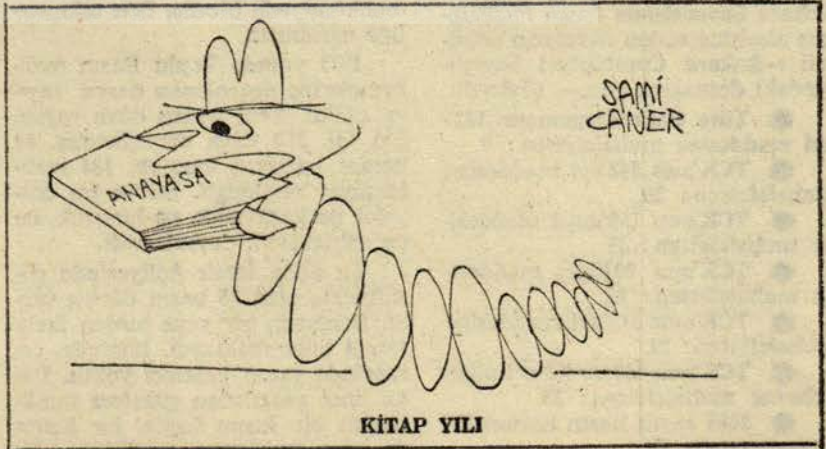
Yaşar Holding'in sahibi Selman Yaşar da, «aman, tokmak bizlerin elimizde olsun» demektedir:

«Bu yolda tecrübeli sanayicilerin öncü olmaları fayda sağlayacaktır. Ayrıca, başarılı sanayicilerin önderlikleri, parası olanlara itimat verecek, böylece, tasarruflarını rahatlıkla yatırabileceklerdir.»

«Nâzenin»in azı dişleri

Görüldüğü gibi, halkın tasarruflarını büyük kapitalistlere peşkeş çekme kampanyasına büyük hız verilmiştir. Basın ve TRT, bu kampanyaya can ve gönülden katılmaktadır. Şimdi yapılacak ilk iş, eylül ayında parlamentonun açılmasıyla birlikte, sermaye piyasasının tanzim ve teşvikiyle ilgili tasarımı büyük sermayenin arzuladığı biçimde kanunlaşdırmaktır.

Tasarı, halihazırdaki biçimiy-

KİTAP YILI

FAŞİZM...

Seyin Demirel, «Kaynağı millet olmayan otorite faşizmdir.» diyor. (Kaynağı millet olmayan bir otorite faşizm midir? Tarihsel akımı içinde faşizm de kaynak olarak millete dayanmaz mı? İkinci Dünya Savaşı'nın, demokrasiler adına, faşizmin kökünü kazıyacağı umutlandı ve beklendi. Görüldü ki faşizmin kökü kazınmadı, zaman zaman demokrasiler içinde yeşerdi, dal budak saldı, gelişti. Tarihsel olarak faşizmin geçmesine bakılacak olursa, bunun terimsel, en belirli örneği İtalya'da verilmiştir. Her şeyden önce faşizm, bir siyasal iktidar biçimlenmesidir. Faşist iktidar işbaşına gelmeden önce, toplumda bazı ekonomik büyümeler olması gerekmektedir. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra İtalya'da erken bir kapitalistleşme oluşmuştur. Savaş süresince uygulanan ekonomik politika büyük işletmelerin olağanüstü gelişmelerini sağlamıştır. Örneğin, dört yıllık savaş süresince Ansaldo'nun çalıtırdığı işçiler 4 binden 56 bine yükselmiştir. Sermaye 30 milyon lireten, 500 milyon lirete çıkmıştır. İlla, maden üretimini eline geçirmiş; Fiat, 4 bin 645'dan 19 bin 184'e çıkmıştır.

Bir yandan sermaye ve üretim artarken, bir yandan da işçi sınıfı yoğunlaşmaya başlamıştır. Bu ekonomik büyümenin toplum içinde bir çelişki olacaktı. Savaş sonrası gelince, İtalyan sermayesi, üretimine yeni pazarlar bulamamıştır. Sermaye, savaştan önce hesaplamadığı bir tehlikeyle karşı karşıya gelmiştir. Bu da işçi sınıfının iktidara doğru yönelmesi, yer yer grevler, fabrika ve toprak işgallerinin başgöstermesidir. Bu durum, İtalyan sermaye çevrelerini bazı tedbirler almaya yöneltmiştir. Bunun için, eski bir solcu olan Mussolini, bulunmaz Bursa kumaşı olmuştur. Mussolini faşizmini, sermaye çevreleri, ordu, aristokrasi ve kilise desteklemiştir. İşçi eylemlerinden gocunan küçük ve orta burjuvazi, ürünlerini eski değerine satamayan, yoksullaşan köylüler, işsizler de arka çıkarmışlardır. Faşizm, Mussolini'nin diliyle iktidar volcülüğüne çıkmıştır. Yoksullaşan bütün kesimlere seslenmiş, onlara «mutlu yarınlar, refah günleri» vaat etmiştir.

Almanya'ya gelince, orada, bunun adı: Nasyonal Sosyalizm'dir. Almanya, Birinci Dünya Savaşı'ndan yenilgiyle çıkmıştır. Bunun bir öcü ve öfkesi vardır. Versailles Andlaşmasının imzalanmasıyla, politik bunalımlar başgöstermiş, siyasal yaşantı istikrara kavuşamamıştır. İşsizlik solcu güçleri geliştirirken, savaşın yenilgisi de onur kırıcı bir şovenizmi beslemiştir. Savaş yenilgisinin acısını yüreğinde duyan ordu da sağcı güçlerin yanında yer almıştır. Bir yanda Alman Sosyal Demokratları solcu bir iktidar kurma deneyine girişirken, öte yanda sağcılar bir darbe ye hazırlanmışlardır. Hitler, eylemine, «Alman İşçi Partisi»nde başlamıştır. Bir süre sonra partiyi ele geçirerek, adını, «Alman Nasyonal Sosyalist Partisi» koymuştur. Hitler'in iktidara gelişinde yenik düşmenin, siyasal huzursuzluğun, küçük burjuvazinin, işçi kesiminde işsiz kalanların, milliyetçi duyguların, Sos-

yal Demokratların yenilgisinin payı büyüktür. Alman sermayecileri, Sosyal Demokratların işbaşına gelmemesi için maddi her çareye başvurmuşlar, «Bolşevizm Düşmanları Birliği»ne 500 milyon marklık ödenek vermişlerdir. Kömür İşverenler Sendikası, her ton kömür başına Nazi Partisi'ne yarım mark ödemiştir.

Ondan sonrası, biliyorsunuz, Alman ve İtalyan sermayesi için yeni pazarlar bulmak dönemidir. Bunun için de İkinci Dünya Savaşı'na girilmiştir. İkinci Dünya Savaşı bir anlamda Avrupa ve Amerikan sermayesi ile Faşist sermayenin çarpışması gibi görünürken, bir anlamda da faşizm ile demokrasilerin çatışması gibi görünmüştür. O dönemde dünyanın her yerinde olduğu gibi bizde de faşizme özenenler çıkmıştır. Savaş sonrası, bizde faşizmi bir oranda gözden düşürmüştür. Elbette bu, siyasal faşizm görüntüsü idi.

Bugün, Sayın Demirel, «Kaynağı millet olmayan otorite faşizmdir.» derken hangi faşizmi amaçlamaktadır? Bu, Hitler ve Mussolini faşizmi midir, yoksa, millet iradesi deyip, millettan oy aldıktan, bunu iktidar olarak biçimlendirdikten sonra, bütün siyasal muarızlarını susturan oylu faşizm midir? Sermaye çevrelerinin oy dışı güçlerle bütünleşerek bütün demokratik hakların kısıtlandığı bir sistem midir? Sayın Demirel, faşizme savaş açtıktan sonra, elbette, bunun bir tanımlamasını da yapacak ve hangi faşizmi ön gördüğünü, ona niçin savaş açtığını günün birinde açıklığa kavuşturacaktır. Ülkemizde ulusal sermaye, bugünlerde ne kadar propagandası yapılırsa yapılsın, günü gelecek, Ortak Pazar sermayesi ile çelişecektir. Millî sermaye, yabancı sermaye ile bütünleşerek ülkemizin sömürülmesine engel olacaktır. Birkaç milyon yatırıp, bu yatırılanı bir yılda çıkarma aceleciliği önlenecektir. Bu, ulusal sermayenin kendi çıkarıdır da... Kendini yoğun halk kitleleri ve işçi kesimini sevkiyle bütünleştirmeyen ulusal sermaye, tarihsel olarak bilinmektedir ki, güdük kalmakta, faşizm eğilimleri göstermektedir. Nitekim bunu gören Sayın Demirel, İstanbul'da, işçevreleri ile görüşürken, «Yunan modeline özenmek, kimsenin işine yaramaz...» demek suretiyle bazı yüreklerde çöreklenen böyle eğilimleri kınamıştır.

Deneylerden sonra özlener tablo, tüm özgürlükler içinde oya dayanan sistematiktir. Oya gidilirken, buna kimleri «Millî irade», kimileri «Halk iradesi» der. Mesele oya gidildikten, oy alındıktan sonra bu iradeyi yetkinlikle kullanabilmededir. Bu kullanma, iktidar için de, muhalefet için de söz konusudur. Ülkemizde sermayenin büyümesi, buna paralel olarak işçi kesiminin yoğunlaşması, yeni bir iktidar ve yeni bir muhalefet kompozisyonunu oluşturmuşa benzer. Bu oluşum, sermayeye öncelik tanıyan iktidar, sermayeye işçi kesimini ve güçsüz halk yığınlarını ezdirmek istemeyen muhalefet kompozisyonudur. Örtülü olarak gizli faşizme arka vermeyen siyasal örgütler bu gerçeğin tadına varacaklardır ki, bu, özlener demokrasidir.

MEHMET KEMAL

le ne Koç'un, ne İstanbul Sanayi Odası Başkanının, ne de diğerlerinin hoşuna gitmektedir. Onlara göre tasar, «yeterli teşvik tedbiri getirmemektedir». Bu haliyle kanunlaşırsa, halka açılmak hayal olur, denilmektedir.

Uzun lâfın kısası; büyük sermaye, artık iyiden iyiye, gözünü, «halk kapitalizmi» yutturmacasıyla, küçük tasarruflara ve işçilerin dövizlerine dikmiştir. Kamuoyu, kendi çıkarının aleyhine oluşturulmaya başlanmıştır. İleride ne olacağını şimdiden tam olarak kestirmek mümkün değildir ama, geriye şöyle bir bakmakta da yarar vardır.

Hatırlanacağı gibi, DP iktidarı günlerinde de basında çıkan çarşaf çarşaf reklamlarla İstanbul'da dağlar, taşlar, bataklıklar parsellenip Anadolu'daki vatandaşa satılmıştı. Dolandırıcılık çok geçmeden anlaşılmış, fakat küçük tasarruf sahiplerinin paraları da uçup gitmişti.

Bunu, banka iflâsları izlemişti. Menderes'in «görülmemiş kalkınma» günlerinde yerden mantar gibi biten bankalar, 27 Mayıs'la birlikte iflâs bayrağını çekmek durumunda kalmışlardı. Yüz milyonlarca lira da böylece deve olmuştu.

Bir başka hikâye de, son yıllar

da izlenen «Halk Sektörü Türk Anonim Şirketleri» (HASTAŞ)'ın mâcerası oldu.

«Halka Açık Anonim Şirketler» hikâyesinin ne olduğunu, bakalım, önümüzdeki yıllarda görebilecek miyiz!

CHP

Hakedilmiş bir tatil

Abant Otelinin yemek salonunda, sol duvarın dibinde, pencere kenarında genç bir çift, karşılıklı oturmuş, alçak sesle sohbet ederek yemek yiyordu.

Üzerinde petrol rengi spor gömlek ve koyu renk bir pantolon bulunan genç adam, eşinin uyarması üzerine, masalarının üzerine bulunan küçük, pilli radyoyu açtı. Çevre masalarda yemek yiyenlerin rahatsız olmamaları için radyonun sesini âyarladı ve kulağına dayıyarak, haber bülteninin özetlerini dinlemeğe başladı. Özetler daha yeni verilmeğe başlamıştı ki, eşine, — «Satur istifa etmiş» dedi.

Yemeklerini bitirip kalktılar, birkaç günden beri birlikte aynı otelde kaldıkları müşterileri selâmlayarak salondan çıktılar, otelin bitişiğindeki çam ormanlarına doğru yürümeğe başladılar.

Genç çift, o gün akşamüstü, otomobille Ankara'ya hareket etti. Radyonun saat 19.00 haber bültenini, Kızılcahamam'a girerken dinlediler. GP Genel Başkanı Turhan Feyzioğlu, Kayseri'den, Kemal Satur ve arkadaşlarına sesleniyor, onları kendi saflarına çağırıyordu.

Genç adam, Feyzioğlu'nun çağırısını radyo spikerinin sesinden

dinlerken, GP'nin kuruluş günlerini hatırladı ve Satur'la Feyzioğlu arasındaki tartışmaları düşündü, gülmüsedü.

Bu genç adam, CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'ten başkası değildi. Yanındaki ise, eşi Rahşan Ecevit...

Ecevit çifti, Parlâmentonun tatilde olmasından yararlanarak, dinlenmek için, dört günlüğüne Abant'a gitmişlerdi. Uzun ve yıpratıcı çalışmanın verdiği yorgunluğu bu dört günde atmağa çalışıyorlardı.

Satur Adana'da

Kemal Satur, Adana'dan sesleniyordu. Kasım Gülek'le kıyasıya bir mücadeleye girdikten sonra bir daha Gülek'in seçim bölgesine gidemeyen Satur, 1969 seçimlerinde, Bülent Ecevit'in «tavsiye kartı»yla Adana'ya giderek aday olmuştu. Adana'lı olduğunu söyleyen Satur - 1965 seçimlerinde de Elâzığlı olduğunu söylemiş ve kontenjandan seçilmişti-, 1969 seçimlerinde, Adana'dan aday olmayı göze alamamış ve «beni harcarlar, Bülent Bey. Oradan aday olamam» demişti. Ancak, vaktiyle Ecevit'in «tavsiye kartı» ile Adana'ya gidebilen Satur, üç yıl sonra 28 Temmuz günü, düzenlediği basın toplantısında, CHP'den istifa ettiğini açıklıyordu!

Satur, istifa gerekçesinde, Ecevit yönetimindeki CHP'nin sola kaydığını söylüyor; istifa kervanına katılan öteki arkadaşlarının suçlamalarını tekrarlıyor, ayrıca, halkla temas ettiğinden söz ediyordu. Açıkladığına göre, kendisi, milletvekilliğinden de istifa etmek istemişti. Ancak, seçmenleri «bunun doğru olmayacağını» söyledikleri için, onlara «saygı» olsun diye, bu işi yapma-

YAR YAYINLARI:

● MEZARDA YAŞAYANLAR

—Bir Mahkûmun Anıları—

Namık BEHRAMOĞLU

7,5 Lira

● İnsanoğlunun acı ve işkençeye karşı direnci.

● Mertlik, yiğitlik ve ihanet.

● Sürgünlerin, zindanların, kale surları altındaki mahzenlerin ve hapisshane çarkının gerçek öyküsü,

● Türkülerle bezenmiş bir anlatı.

● Ve... TÜRKİYE'DE SUÇLULAR SORUNU

● SONSUZ TOPRAKLAR

Jorge AMADO

20 Lira

● BORAN

Tahavi Ahtanov

15 Lira

● Tek siparişlerde pul gönderilmelidir.

● Genel Dağıtım: YAR YAYINLARI, P.K. 37 - Sirkeci - İstanbul.

ECEVİTLER ABANT'DA : Üzücü ve yorucu günlerden sonra.

Kamuyunda hergün kendilerinden söz ettirmek için ayrı ayrı basın toplantıları düzenleyerek CHP'den ayrılanlar, istifa gerekçelerini açıklarken, CHP'yi ve CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'i hedef alıyor, çeşitli suçlama-

lar yöneltiyorlardı.

CHP'den ayrılmalar, günün konusu olmuş, herkes bundan bahsediyor, yayın organlarında yorumları yapıyordu. Bütün bunların yanısıra, merakla beklenen bir başka nokta, Bülent Ecevit'in CHP

den ayrılmalar hakkında ne söyleyeceğiydi.

TOPLUM bu konuda CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'le konuştu.

İşte, TOPLUM'un soruları ve Ecevit'in cevapları:

Ecevit istifalar hakkında Toplum'a dedi ki:

TOPLUM

Cumhuriyet Halk Partisinden ayrılan milletvekilleri ve senatörler ayrı bir parti kuracaklarını açıkladılar. Böyle bir partinin Cumhuriyet Halk Partisine etkisi ne olacaktır?

ECEVİT

Ayrılanlar, Cumhuriyet Halk Partisinde çok dar bir çevrenin dışında etkisi kalmamış kimselerdir. Partinin içindeyken etkisiz duruma gelmiş kimselerin, bir karşı parti kurduktan sonra eski partilerini etkileyebilmeleri hiç beklenemez. Parti içindeyken bir ölçüde etkileyebildikleri üyelerimizden bir çoğu da, inanıyorum ki, Cumhuriyet Halk Partili olmanın bilinciyle hareket edeceklerdir; Partilerinin açıkça karşısına geçenlerden büsbütün uzaklaşacaklardır.

TOPLUM

Gruptan çok sayıda ayrılma bekliyor musunuz?

ECEVİT

Hayır, beklemiyorum. Ayrılacak olanlar, en kötü olasılıkla, birkaç kişiyi geçmeyecektir, kanısındayım.

Grup, gerek kendi içinde, gerek Genel Merkezle ve örgütle, şimdiden, büyük ölçüde bütünleşmeğe başlamıştır.

Geçmişte olup bitenlerin kısa zamanda büsbütün unutulacağını umuyorum.

TOPLUM

Kurulacak partinin öteki partiler üzerinde etkisi, size göre, ne olacaktır?

ECEVİT

Öteki partiler üzerinde de büyük bir etkisi olacağını sanmıyorum. Kurulacak yeni partinin, ekonomik ve sosyal bakımdan sağda yer alacağı

anlaşıyor. Oysa Cumhuriyet Halk Partisinden ayrılanların, halkla, aldatıcı bir yakınlık kurabilmeleri bile beklenemez. Çünkü Cumhuriyet Halk Partisinin halkçı tutumunu benimsemedikleri için ayrılmışlardır.

TOPLUM

Ayrılmalardan sonra Cumhuriyet Halk Partisinin görüntüsünde bir değişiklik olacak mıdır?

ECEVİT

Olumlu bir değişiklik olacaktır. Şöyle ki, Cumhuriyet Halk Partisi, artık, halkın gözünde daha tutarlı ve daha inandırıcı bir parti durumuna gelebilecektir.

TOPLUM

Ayrılmalardan sonra Cumhuriyet Halk Partisinin daha sola kayması beklenebilir mi?

ECEVİT

Hayır, beklenemez. Defalarca belirttiğim gibi, Cumhuriyet Halk Partisinin soldaki sınırları, demokrasi anlayışı çizer. Cumhuriyet Halk Partisinin benimsediği demokrasi anlayışına bilinçli olarak bağlı bulunanlarsa, Cumhuriyet Halk Partisinde kalanlar ve kalacak olanlardır. Onun için, Cumhuriyet Halk Partisinin, bu demokrasi anlayışı çizgisinden daha sola kayması söz konusu değildir. Cumhuriyet Halk Partisinden ayrılanlar arasında, demokrasiye inançları çok zayıf bazı kimseler de vardı. Bu gibi kimseler, yakın geçmişte, aşırı solcu gruplarla taktik işbirliği denemelerine girişmekte sakınca görmemişlerdi. Böyle kimselerin ayrılması ile, Cumhuriyet Halk Partisi, kendi demokrasi çizgisinin ve demokratik sol anlayışının dışından gelebilecek etkilere karşı daha çok bağımsızlık kazanmış olmaktadır.

mişti. Hemen arkasından haberi patlattı: Parti kuracaklardı. Kuracakları «sınıfsız, imtiyazsız parti», kısa zamanda çığ gibi büyüyecek ve Ecevit bu çığın altında kalacaktı. («Kazanacağız demiyorum, kazandık!») Doktor Kemal Satır da, kurulacak olan partinin içinde yer alacaktı. Arkadaşları lütfedip Genel Başkanlık görevini verdikleri takdirde, partinin Genel Başkanlık görevini kabul edebilirdi.

Erim konuştu!

Kemal Satır'ın CHP'den istifasından bir gün sonra, Başbakanlık-

tan çekilmesinden bu yana ağzını bıçak açmayan Nihat Erim'in de sesi duyuldu. Satır'ın eski mücadele arkadaşı verdiği demeçte, Satır'ın partisinde görev almayıacağını açıklıyordu. «Partilerüstü» eski Başbakan, partisiz politika yapmanın yararlarını da anlatıyordu. Erim'e göre, uzun süre partili olduktan sonra, partisiz olarak ülke ve dünya sorunlarına bakmak çok ilginçti. (Herhalde, 15 bin metreden Türkiye'ye bakmak gibi birşey olsa ge-

rek!) Olaylara objektif açıdan bakma olanağına kavuşmuştu.

CHP'deki çalkantıların, devlet ve millet için yararlı bir noktaya gelmesi yolundaki iyi dileklerini de ifade eden «Partilerüstü» eski Başbakan, bu işi gidenlerin mi, yoksa kalanların mı başarabileceklerini, kendi köşesinde oturarak görecekti.

Ancak Erim, her ne kadar partisiz olduğunu söylüyorduysa da, demecinde, eski partisinin geleceğine «ışık» tutmayı da ihmal etmiyordu. Bay Erim'e göre, CHP'nin

sıf partisi olması, günün gerçeklerine uygun değildi. Hattâ Erim, 1969 yılı Aralık ayında, bu yolda ilk eleştirilerini yapmıştı bile!..

Satırcılar ve GP'liler

Satır'ın istifa gerekçesi, Erim'in demeci derken; 27 Mayıs'tan -yani 27 Mayıs 1960'dan- önce «kara bir cabil olduğunu ve Türkiye'nin sorunlarını derinliğine bilmediğini», birçok şeyi sonradan öğrendiğini, dostlarına allandıra ballandıra anlatmaktan büyük zevk duyan, Türkeş'in eski kader arkadaşlarından Orhan Kabibay'ın verdiği bir mülâkat yayımlandı. Kabibay, kendisiyle yeni kader arkadaşlarının ne olup ne olmadıklarını açıklarken, CHP'den ayrılanların GP'lilerle aynı doğrultuda olduklarını açıklayıverdi! Kabibay'a göre, GP'lilerle kader arkadaşları, CHP'yi «ortak hedef» seçmişlerdi.

Kabibay, CHP'den ayrılanlarla GP'lilerin nasıl anlaşılıp uyuştuklarını, bir «âhenk» teşkil ettiklerini şöyle anlatıyordu:

— «Güven Partisi'ni teşkil eden arkadaşlarımız, genel olarak, aynı mücadele biçimini vererek, CHP'den ayrılmışlardır. Atatürkçü, milliyetçi bir programda aynı görüşü paylaşacağız. Aradan beş sene geçmesine rağmen, davranışlarında, ilkelerinde bir ayniyetimiz vardır, yönlerimizde bir çelişki yoktur. Kamuoyu önünde aynı yönde hareket eden iki kuvvetin aynı hedefe karşı birlikte mücadelesini yapacağız. Zannederim ki bu, daha güçlü bir hareket olacaktır.»

Evet, bu sözler, Satır'ın kurmay başkanlarından 14'lerden Kabibay'ındı! GP ile aynı görüşleri temsil ettiklerini söylüyordu ama, CHP, temel ilkeleriyle, GP'nin tam karşısında bir partiydi. Demek oluyordu ki, yıllarca önce CHP'den kopup gidenler, kalıntıları partide bırakmışlardı. Onların, geç de olsa, kervana katılmaları doğaldı. Ancak, bu kadar temel ayrılıklara rağmen şimdiye kadar neden CHP'de kaldıkları, hattâ neden GP'lilere karşı mücadele ettikleri merak konusuydu!

Yeni parti

«Bölgücüler», yeni parti kuracaklarını açıklarken, umulmadık bir şey oldu. Satırcı saflarda çatırtilar başladı. Satır'ın, Adana'da verdiği demeçte, «yeni istifalardan yana ümitli» olduğunu açıklamasından bir gün sonra, Ecevit'e karşı olduğu bilinen Adana Milletvekili Emir Postacı, CHP'den istifa etmi-

yeceğini açıkladı. Postacı, demecinde, yoksul halk kitlelerini ancak Ecevit yönetimindeki CHP tarafından refaha ulaştırılabileceğini söylüyordu. Kendisi, Adana'lı işçi ve dar gelirlilerin oylarıyla seçilmişti, sonuna kadar onlar için mücadele edecekti.

Postacı'nın açıklaması, «Bölgücüler»e karşı CHP'de bir bütünleşmenin başladığını belirtiyordu. Nitekim, bir zamanlar Ecevit'e karşı mücadele bayrağını kaldıranları başında yer alan Hüdayi Oral'lar, Muammer Erten'ler ve Kemal Demir'ler, son zamanlarda dışa dönük bir çalışmanın içine girmişlerdi. Ecevit'e karşı grupun ağır toplarından biri, şöyle diyordu:

— «Ben Ecevit'e karşı olabilirim. Bazı davranışlarını tasvip etmeyebilirim ama, halkın reddettiği, silindiği Kemal Satır'ı lider kabul edip peşinden gidemem!»

Ecevit'in deyimiyle, Partiden ayrılanlar, örgütün, kapı önüne bıraktığı kişilerdi. Tüm çabalarına rağmen, Partiye zarar veremiyecikleri.

«Fazıl Ağa»nın istifası

Yolculukta kader birliği yapmış olan Kemal Satır, Ali İhsan Göğüş ve Orhan Kabibay, Büyükkada'daki Anadolu Kulübünde yeni partinin hazırlıklarını yürütürlerken; Ceyhan'lı toprak ağalarından, milletvekili Fazıl Güleç, geçtiğimiz hafta Salı günü CHP'den istifa ettiğini açıkladı.

Güleç, Ceyhan ve Adana yöresinde olduğu gibi, Meclis içinde de «Fazıl Ağa» diye çağırılırdı. Okuma ve yazmayla başı pek hoş değildi. Daha çok, gösterişli vücut yapıyla göze çarpardı. (Paşanın Köşkü olayında da bu yapıyla dikkatleri çekmişti!)

Fazıl Güleç, bir basın toplantısı

AMMA DA KARIŞTIRIYOR!..

Adana milletvekili Kemal Satır, kurulacak yeni partinin ortanın solunda olacağını söylemiş

Kemal Satır ve ortanın solu... Düşünebiliyor musunuz?

Anlaşılan, adamcağız ya bir dil sürçmesi yaptı, ya da yönünü şaşırdı.

Sağma soğan, soluna sarmısak bağlamalı ki, bundan sonra aynı yanlış yapmasın.

düzenliyerek, istifasını açıkladı. Basın toplantısına gelirken, elinde üç sayfalık da bir yazı vardı. Sempatik Fazıl Ağa, daktilo ile yazılmış metni bir türlü sökemiyordu. Bu, basın toplantısındaki gazeteciler için tatlı bir tebessüm konusu oldu.

Metnin, Fazıl Güleç tarafından kıraat edilmesi yarım saat sürdü.

Sonradan anlaşıldı ki, istifa metnini Kemal Satır'a yazdırmıştı.

Havaların da etkisiyle «çok terli» geçen basın toplantısının sonunda Fazıl Güleç, gazetecilerin sorularına da muhatap oldu. Cevapları kısa ve kesindi:

— «Valla, bilmiyorum, Orda yazılı her şey... Sonrasını bilmiyorum..»

Fazıl Güleç, kuracakları partinin seçim şansını da, ne yazık ki, bilmiyordu. GP ile ne zaman ve nasıl birleşeceklerdi, onu da bilmiyordu.

Oysa, söylenti yaygındı: yeni parti mutlaka kurulacaktı. Hemen GP ile birleşilerek «bütünleşme»ye gidilecekti. Böylece, yeni parti külfetlerine katlanmanın bir gereği kalmıyacaktı. İstifa edenlerin teker teker GP'ye yazılmaları yerine, iki partinin şipsak birleşmesi uygun görülüyordu. Bu formülle, kamuoyunda «bomba» etkisi yaratılacaktı. Bundan daha iyi bir propaganda metodu bulunabilir miydi?

Fazıl Güleç'in son sözleri şu oldu:

— «Partimizin adı Halk olmayacak. Onların partisinde de Halk adı var. O zaman karışır. İşin içinden çıkamayız. Allah bize de, onlara da hayırlı seçim nasip etsin. Amin.»

Örgüt ve İnönü

Satır ve arkadaşları, güçlü bir tabana dayanmıyorlardı. CHP'den ayrılanların çoğu, ya Genel Merkez kontenjanından seçilmişlerdi, ya da Genel Merkezin zorlaması üzerine örgütlerce benimsenmişlerdi. Kopmalardan sonra, birçokları, seçtikleri bölgelere bile gidememişlerdi.

İyi ama, kurulacak partinin ayakta kalıp kalmyacağı alacağı oylara bağlı değil miydi? O halde, gerekli oyları çekip getirecek bir lokomotif ihtiyacı vardı. Her ne kadar, Kemal Satır, yeni partinin Genel Başkanı olarak kendini ilan etmiş idiyse de gerekli oyları çekecek nitelikte bir lokomotif değildi.

O halde, İnönü ile sağlan bir diyalog kurulmalıydı. CHP'de İnönü hayranlığı inkâr edilemezdi. İnönü'nün, kişiliğiyle CHP'ye sağladığı oylar da yabana atılamazdı. Bu oylar, yeni kurulacak partiyi belki ayakta tutabilirdi ama, İnönü, yeni

Yeni akım veya kaynaklara dönüş

1961 Anayasasından sonra Türkiyemizdeki gelişmelerin CHP'ni aşması sonucunda, Parti, halkın ve aydınların desteğini geniş ölçüde kaybederek toplumla yabancılaşmaya, etkinliğini yitirmeye, erimeye başladı. Bu gelişme, 1965 yılında, o zamanki lider Sayın İnönü'yü, CHP'nin ortanın solunda bir parti olduğunu açıklamaya zorladı. Ancak bu açıklama, çeşitli çevrelerden en sert, çoğunlukla seviyesiz saldırıların da başlangıcı oldu. Bu saldırılar o derece etkili oldu ki, İnönü, alingan çevrelere güvence vermek üzere, ortanın solunun yeni bir akım, yeni bir yöntem olmadığını, Partisinin, kuruluşundan beri ortanın solunda bulunduğunu bildirmek zorunda kaldı.

CHP'nin, kuruluşundaki ideal ve ilkelere, başlangıçta gerçekleştirdiği atılımlara bakılınca ortanın solunda bir parti olduğu kuşkusuzdur. Yabancı ayrıcalıklara son veren, Devlet eliyle sanayi kuran, bellibaşlı ekonomik girişimleri Devlet elinde bulunduran, Toprak Kanunu çıkaran bir partinin yeri elbette ortanın solundadır. Ama, kuruluşundan 45 yıl sonra, çoktan unutulmuş bir slogan ileri sürerek, İnönü, partisinin ortanın solunda olduğunu ilân etmişse, bu, o partinin, uzun yıllar ortanın solunda bir parti gibi çalışmadığını, en azından, halkoyunda ortanın solunda bir parti gibi görülmediğini de kabul etmek anlamına gelir.

Gerçekten, CHP'nin 1945'ten sonraki görünümü, ortanın solunda bir parti değildir. O zamana kadar gerçekleştirilen eğitim ve kültür atılımları, çiftçiyi topraklandırma kanunu, eğitim birliği gibi köklü çabalar terkedilmiş, dahası, bu atılımlara karşı çıkanlar da sorumlu yöneticiler olmuştur! Öyle ki, 1945-1950 arası, CHP'nin, kendi eseri olan köklü atılımları budama, yoketme devresi sayılmak gerekir.

1950-1960 döneminde, başlangıçta yurttaki ekonomik canlılığın, daha sonra da DP'nin sorumsuz diktacı gidişine karşı verilen siyasal hakları kazanma savaşının doğurduğu gerilim içinde CHP'nin bünyesi ve yöneticilerinin kişilikleri pek dikkati çekmemiştir ama, o dönemin bellibaşlı parti sorumlularının 1960 sonrası tutumları da ortadadır. Bugün egemen çevrelerin en çok güven duyduğu yöneticiler, 1950-1960 dönemi CHP sorumluları arasından çıkmıştır.

27 Mayıs 1960 devriminden sonra yurttan esen

yeni hava, 1961 Anayasasının kazandırdığı geniş yayın ve öğrenme olanakları, vatandaşları CHP'den gitikçe uzaklaştırmıştır. Öyle ki, 1957 genel seçimlerinde yüzde 42 olan oy oranı, 1961'de yüzde 37'ye, 1965'de yüzde 28'e düşmüş; özet olarak, 8 yılda CHP, halk içindeki desteğinin üçte birini yitirmiştir. İnönü'nün, ortanın solu sloganını ilânı, tam bu zamana rastlar. Bütün zıt iddialara rağmen, halkın bu yeni sese ilgi gösterdiğini kabul etmek gerekir kanısındayız. Çünkü bu yeni üslubun Partide yarattığı çalkantılara, bölünmelere, yeni bir parti kurulmasına rağmen CHP, 1969 seçimlerinde, 1965'deki oy yüzdesini koruyabilmiş, en azından, halkın Partiden kopması durmuştur.

CHP liderinin bu yeni üslubu, halktan ve Parti örgütünden çok, partili parlamenterler arasında kaynaşmalara yol açmış; İnönü, bütünlüğü sağlamak amacıyla, çelişik demeçler vermek zorunda kalmıştır. Gerçekte Partinin bütünlüğünü sağlamanın yolu parlamenterlerden değil, halktan ve örgütten geçer. Şu son günlerdeki kaynaşmanın bellibaşlı öncülerinden çok daha köklü halk desteğine sahip GP yöneticileri bile CHP'den pek birşey koparamamışken, bazı kontenjan parlamenterlerinin gürültülerine bu kadar önem vermenin gereği yoktu. Ama bu çalkantılar, sonunda, İnönü'nün liderliğine son verdi. İyi de oldu. Yeni akım, yeni yöntem, hayatının hiç bir döneminde bu yeniliklerle çelişkiye düşmemiş bir yeni liderin yönetiminde daha inandırıcı, daha çekici olur ancak.

İnönü'nün de söylediği gibi, CHP, ilkeleri bakımından, kuruluşundan beri ortanın solunda bir partidir. Ama oldukça uzun süren bir kararsızlık ve durğunluk döneminde politik yelpaze içindeki yerini unutmamış, çoklarına da unutturmuştur. Şimdi, yeni bir çöküşle, kendisine hayat veren ilkelere tekrar sarılmışsa, bu, halkın uyarısıyla olmuştur sadece. 8 yıl içinde, bir partideki halk desteğinin, üçte bir oranında eksilmesi, top sesinden daha etkili bir uyarıcıdır elbet.

Ortanın solu bir yeni akım değildir; CHP'nin, kaynaklarına dönüşüdür.

NAKİ ARPACIOĞLU

parti fikrine karşı çıkmamış mıydı?

Satır, desteğini sağlamak amacıyla İnönü'yü İstanbul'da yeniden ziyaret etmişti. İnönü, eski Genel Sekreterini güler yüzle karşılamış, hattâ öğle yemeğine de alkoymuştu. Kemal Satır, İnönü'nün yanından ayrılırken, istifasının gereğini ve parti-içi gelişmeleri yazılı olarak bırakmayı da unutmamıştı.

Ancak, büyük umutlarla gerçekleştirdiği ziyaretten aldığı sonuç, yeni partinin geleceği için sıfırdı. İnönü, Satır'ı Olağanüstü Kurultay'da bir kez desteklemişti. Eh, yeterdi!

Bakır dramı

Karadeniz bakır projesi

Demir-Çelik kuruluşlarının özel sektöre devrini öngören kanun teklifinin Meclis Geçici Komisyonunda kabul edildiği, madencilik alanına yabancı sermayenin girmesini yasaklayan kanun tasarısının ilgili maddesine kurdun kuzuya baktığı gibi bakıldığı şu günlerde TOPLUM, «Karadeniz Bakır Projesi Dramı» diye nitelendirilebilecek bir olayı ele almakta yarar gördü.

Madenlerimizin şuna-buna peşkeş çekilmesine karşı çıkan ve «Demir-Çelik» olayında kamuoyunu ilk kez uyarayan TOPLUM, bu sayısında da bir başka yeraltı hazinemiz olan «Bakır» üzerindeki oyunlara dikkati çekmek istemektedir.

Olayı bir «dram» olarak nitelendirmemizin türlü nedenleri vardır. Bir kere, bu projeye bir İktisadi Devlet teşekkülü olan Etibank'ın sahibi bulunduğu ve yıllardır 40-60 milyon lira arasında kâr eden Murgul Bakır Madenleri, çok «şık» bir biçimde, özel sektöre devredilmektedir. Zira, projenin dış finansmanını sağlayan Amerikan Yardım

"Okuyun,

Son CHP Kurultayında uğradığı yenilgiyi nice genç politikacılara ders verircesine uygar ve demokratik bir anlayışla kabullenen Sayın İnönü, dinlenmeye gittiği Yalova'da boş durmadı. Zaman zaman çevredeki kurullara, kuruluşlara uğrayarak incelemeler yaptı. Yurt sorunları hakkında bilgisini arttırmaya çalıştı. O arada Bursa Lisesini de ziyaret eden CHP eski Genel Başkanının okuldan ayrılırken gençlere verdiği öğüdü gazetelerde okuduk. Bu, öyle alışlagelmiş uzun bir baba nasihatı değildi, kısaca:

— Okuyun, okuyun!

demekle yetinmişti gençlere Sayın İnönü, İki kez tekrarlanan bir sözcük bu, ama anlamı büyük. Özellikle bizim toplumumuz sözkonusu olduğuna göre, gerçekten büyük.

Üyesi bulunduğumuz UNESCO tarafından kitap yılı olarak ilân edilen 1972 yılında bizim ilgili makamların, Devlet adamlarımızın, hattâ Üniversite yetkililerimizin böylesine azımsadığı okuma konusuna liseli öğrenciler önünde iki kez tekrarladığı bir sözcükle değinirken Sayın

İnönü sanki gençlere değil de onların ötesindeki yaşlı başlı yöneticilere sesleniyor gibi geldi bana.

Okumayı bilmediğimiz, okumaktan hoşlanmadığımız, okumanın değerini kavramadığımız, ne yazık ki bir gerçek, hazin bir gerçektir günümüzde.

Okumak insanı düşünmeye zorlar. Düşünmek ise davranışlarımıza yön verici bir nitelik taşır, bizi seçmeler yapmak sorunuyla karşı karşıya bırakır. Bu itibarla, sadece okumak da yetmez. Çok yanlış okumamız, karşıt düşünceleri birbirleriyle kıyaslayarak değer yargılarımızda aldanmamaya çalışmamız gerekmektedir. Onun için tek yönlü okumak, zihinleri kalıplaştıracağı tehlikesi gözönünde tutularak, belki de hiç okumamaktan daha zararlıdır.

Bugünün fiziği dünün fiziğine, bugünün kimyası dünün kimyasına, bugünün matematiği dünün matematiğine oranla çok değişmiş, çok ilerlemiştir. Her bilim dalında eski bul-

TÜİSTAV

Teşkilatı (AİD) böyle buyurmaktadır.

Ayrıca, projenin gerçekleştirilmesi işi, yine bir Amerikan firması olan Mc. Kee'ye hayli şenlikli koşullarla verilmiş bulunmaktadır.

Projenin iç finansmanının yüzde 83'ünü Devlet sağlayacak, fakat aynı Devlet, kurulan şirkette yüzde 49 hisseye sahip olacaktır! Böylece Etibank, Karadeniz Bakır İşletmeleri AŞ'nin 10 üyeden oluşan Yönetim Kurulunda sadece 4 üye ile temsil edilebilecektir!

Devletin sahip bulunduğu bakır madenlerinin, Karadeniz Bakır İşletmeleri AŞ'ne Devlet olanakları sayesinde, devri ile özel sektöre tatlı bir kâr alanı daha açılmaktadır. Ne var ki, özel sektör ile yabancı sermayenin kafa kafaya vererek gerçeğe geçirmeye çalıştıkları bu proje,

bir türlü bitirilememektedir.

Karadeniz Bakır tesislerinin temelî, Demirel tarafından, 1967 yılında Samsun'da atılmış ve üç yıl için de bitirileceği söylenmiştir. Ancak, aradan beş yıl geçtiği halde, hâlâ üretime geçilememiştir. Proje ile ilgili olarak bir araştırma önergesi veren Tabii Senatör Haydar Tunçkanat, şöyle demektedir:

«Üç yılda tamamlanması gereken tesisler, başlangıçta, 650 milyon liraya malolacak, dendi; ama, 1,5 milyar lira harcandı, hâlâ bitmedi.»
Mc Kee devreye girince...

«Maliyet artışlarından kim sorumlu?» dendiğinde, ilk olarak akla, Mc. Kee gelmektedir. Bakır işletme tesislerinin bütün proje ve hesaplarını yapmakla görevli Mc. Kee ile yapılan anlaşmada, Etibank yöneticilerinin, Devlet kesesinden hayli

cömert davrandıkları göze çarpmaktadır:

Mc. Kee, hesap yapmak ve tesis kurmakla yetinmeyip, anlaşma

Karadeniz Bakır

Sermaye Kurul

Sermaye, halkın artırsa; kâr

Kuyun! "

YAZAN :
Nadir Nadi

guları aşan, kimi zaman onları silip süpüren, devrim niteliğinde aşamalara varılmaktadır.

Einstein, ünlü "İzafiyet" kuramını ortaya attığı sıralarda Sayın İnönü herhalde öğrenim yıllarını çoktan geride bırakmış, belki yüzbaşılık rütbesine ulaşmış bir kurmay subaydı. Aradan kaç yıl geçti? Çekirdek fiziğinin pratik sonucu olarak atom bombası Hiroşima'yı yerle bir ettiği zaman, Sayın İnönü, Devletimizin başında yaşamının en ağır yükünü, zinde omuzları üzerinde sapasağlam taşıyordu.

Müspet bilim dallarında başdöndürücü bir hız alan değişimin toplumsal alanda da çeşitli etki ve tepkilere yol açmamasına olanak var mıydı? Dünya değişirken toplumların yaşam koşulları da ister istemez değişecekti ve değişmektedir. Bu değişikliği en zararsız bir biçimde başarmamız, çağdaş uygarlığa en kısa zamanda ayak uydurabilmemiz, yeni kuşakların, toplum sorunlarına geçerli ve doğru çözüm yolları arayan bir kafa ile yetişmiş olmalarına bağlıdır.

Bu da, Sayın İnönü'nün gençlere öğütlediği gibi, ancak okumakla, çok okumakla gerçekleşebilir.

Ne okusun bugünün genci?

Bırakalım, ne isterse okusun, hangi konuya merak sarmışsa onu derinlemesine incelemek olanağını bulsun. Bilim, sanat, ekonomi, edebiyat.. Her alanda özgürce yetişmenin, topluma yarar sağlamanın dinamik tadını tatsın.

Bir üyesi olmakla övündüğümüz Batı dünyasının çoktan geride bıraktığı kitap yasaklayıcı, düşüncüyü baskıya alıcı yöntemlerden vazgeçelim artık. Bu gibi yöntemlerle sürekli ve olumlu bir sonuç elde edilemeyeceğini daha öğrenmeyecek miyiz? Ulusal Kurtuluş Savaşını başaran kuşağın, okul sıralarında Namık Kemal'i gizli okumak zorunda bırakılan kuşak olduğunu unutmayalım!

Sayın İnönü'nün liseli gençlere verdiği öğütü iyi değerlendirmelerini, yurt yönetiminde sorum taşıyan bütün ilgililere salık veririz.

TÜİSTAV

nin 19'uncu maddesi uyarınca, Etibank'ın tek temsilcisi olarak görülmektedir. Hem de nasıl! «Malzeme ve teçhizat mübayaası ile il-

gili işlerin ifası için Etibank tarafından veya Etibank'ın namına akdedilecek bütün mukavelelerde müteahhitlerle yapılacak bütün anlaşma, siparişler dahil, tek ve münhasır mümessil...»

Anlaşmanın 20'nci maddesi ise tam anlamıyla evlere şeniktir. Mc. Kee, «İmalâtçı ve satıcı firmalarla garanti, teminat ve patent teminatı taahhüdnameleri hakkında Etibank namına müzakerelerde bulunmak» yetkisine sahiptir. Ancak, «bu hizmetlerin ifasından» ötürü Etibank'ın uğrayacağı zararlardan Mc. Kee sorumlu olmayacaktır!

Mahkeme-i kübraya havale

İş bu kadarla kalsa yine iyi. Dahası var: Sözleşmede, Mc Kee'nin yapacağı belirtilen —bunların ne olduğu da pek belli değildir ya— keşif ve tahminler yanlış çıksa, ye-

ni kurulan 40 bin tonluk blister baskı üreten kuruluşların sınai maliyeti, normal maliyetin çok üstüne yükselse ve dünya piyasasında pazar kaybına yol açsa bile, Mc Kee «Ay em sori...» —«Kusura kalma» — demekle yetinecek ve hiçbir sorumluluk yüklenmeyecektir. Zira anlaşmanın 20'nci maddesinin (c) bendinde şöyle denilmektedir:

«Mc Kee, tarafından gayet iyi muhakeme edilmek suretiyle hazırlanmış keşif ve tahminleri temsil etmekle beraber, bu keşif ve tahminlerin doğruluğunu Mc Kee garanti etmez.»

Nitekim, Senatör Haydar Tunçkanat'ın açıklamasına göre maliyet artışları meydana gelmiştir. Ne var ki, bundan dolayı Mc Kee'den hesap sormak, anlaşma uyarınca, olanaksızdır. O halde, hesap sorma-

Şirketleri A. Ş.

Şirketi : 300.000.000 TL.
Tarih: 28 Mayıs 1968

sektörün cebine!

ORTAKLAR

	A GRUBU	B GRUBU	C GRUBU	TOPLAM	% NISBETİ
Etibank	147.000.000	—	—	147.000.000	49
T. İ. Bankası A.Ş.	—	35.000.000	39.980.000	74.980.000	25
T. Sınai Kat. Bank. A.Ş.	—	20.000.000	16.000.000	36.000.000	12
T. Vakıflar Bankası T.A.O.	—	12.000.000	10.000.000	22.000.000	7,33
Akbank	—	10.000.000	—	10.000.000	3,33
Endüstri Holding A.Ş.	—	10.000.000	—	10.000.000	3,33
Siddik Aksoy	—	—	5.000	5.000	—
Suat Seyhan	—	—	5.000	5.000	—
Münevver Davarcıoğlu	—	—	5.000	5.000	—
Saim Aybar	—	—	5.000	5.000	—
	147.000.000	87.000.000	66.000.000	300.000.000	

BAKIR İŞLETMELERİNİN ORTAKLARI: Etibank yüzde 49.

İşi, anlaşılan, mahkeme-i kübraya kalmaktadır!

Vergi ödeme durumuna gelince, bu da ayrı bir hikâyledir.

Uluslararası vergi anlaşmasına göre, hiçbir iş adamı, çift vergi ödeme durumunda bırakılamaz. Bir ülkede ödenen vergiler, öteki ülkede mahsup edilir. Mc Kee ile yapılan sözleşmenin 56'ncı maddesinin (e) bendi gereğince, Mc Kee'nin karlarına ait verginin bütün damga resmi, gümrük rüsumu, transfer vergileri ve bedelleri, teminat giderleri, hattâ ve hattâ cezalar, Etibank'a aittir. Böylece Mc Kee, Amerika'da vergi ödemekten kendini kurtarmış olmaktadır. Vergilerinin Etibank'a ait olması, bir anlamda, Türk maliyesinden Amerikan maliyesine para ödenmesi demektir.

Şöyle buyurun efendim...

Mc Kee'nin Amerika'dan getireceği iri kıyım uzmanlar, USA standartlarına uygun konutlarda oturmalıdırlar. Eğer bu standartta konut yoksa, Etibank, Mc Kee'nin personelini mutlu kılacak konutları mutlaka yapmalı ve dayayıp döşemelidir. Zira, anlaşmanın 16'ncı maddesi böyle buyurmaktadır. Örneğin, anlaşmanın, (A) harfini taşıyan İyihâsının ekinde, sağlanması gerekli konforun dökümü şöyledir:

OTURMA ODASINDA: Bir adet üzeri kaplı divan, iki adet üzeri kaplı kollu koltuk, iki adet koltuk, bir adet çay masası, iki adet sehpa, bir adet abajur, bir takım kitap rafı veya kitaplık, bir adet yazı masası ve hahlar.

YEMEK ODASI: Bir adet altı kişilik masa, altı adet iskemle, bir büfe ve hah.

YATAK ODALARININ HER BİRİNDE: İki adet tek kişilik yatak (somye ve şilteli), iki adet masa lâmbası, iki adet iskemle, bir adet komodin (aynalı), bir adet elbise

dolabı (elbise asmaya mahsus tahtası ve rafları), hah.

BANYOLARIN HER BİRİNDE: Bir adet ayna, bir adet eza dolabı ve rafları, iki adet havlu asma kolu, bir adet lâvabo (sıcak ve soğuk suyu olan), bir adet Amerikan tipi W.C., bir adet duş veya küvet, ya da duş-küvet, bir adet duş perdesi için ray,

MUTFAKTA: Kapkacak için gömme dolaplar, yiyecek için gömme dolaplar, mutfak takımları ve cihazlar için gömme dolaplar, bir buz dolabı, bir elektrikle işleyen yemek fırını.

ÖZEL: Bir adet LP gazı ya-

kan termosifon, bir çamaşır makinası (elektrikli), içme suyu, kapı ve pencerelere sinek teli.

(Bu listeye şunları da eklemek gerekecek: sarışın bir bakıcı, bir masör, bir natır, bir aşçıbaşı, bir vale, bir ulak...)

Görüldüğü gibi, Amerikalı sayın uzmanlar, kendilerine bu konfor sağlanmadan, kolları sıvayıp, yurdumuzun yüksek çıkarları için çalışmaya koyulamıyacıklarını bilirmişler ve bu isteklerinin de anlaşmaya bağlanmasını şart koşmuşlardır.

Uzmanlara maaş gerek

Mc Kee'nin Amerikalı mühendisleri, ayda 20 bin liradan az olmak üzere, aylık alırlar. Resim çizen, orta evsafa bir desinatörün aylığı 6500 liradır. Tecrübesiz kâtip, 3000-4500 lira arasında maaş alır. Yurt dışından gelen bu elemanlara ayrıca, ayda 150 dolar karşılığı —2250 TL. kadar— işe bedeli ödenir. Eğer evli ve çocuklu ise, karısına ve 12 yaşından büyük çocuklarının herbirine günde 8 dolar —120 TL kadar— yevmiye ödenir. 12 yaşından küçük çocuklar için bu yevmiye 5 dolar —75 lira— civarındadır. (Yani, bizim en yüksek işçi ücretinden daha yüksek!) Okul çağındaki çocukların okutulması için, 18 yaşına kadar olanlara, 130 dolar karşılığı Türk parası —yani 2000

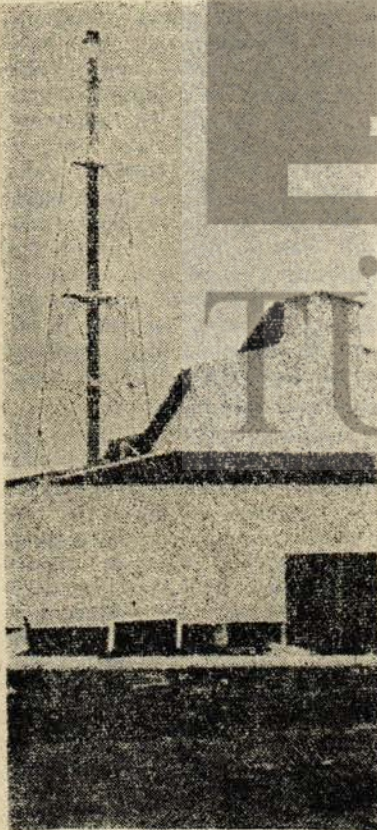

SAMSUN ASİT FABRİKASI: Kime niyet, kime kismet!

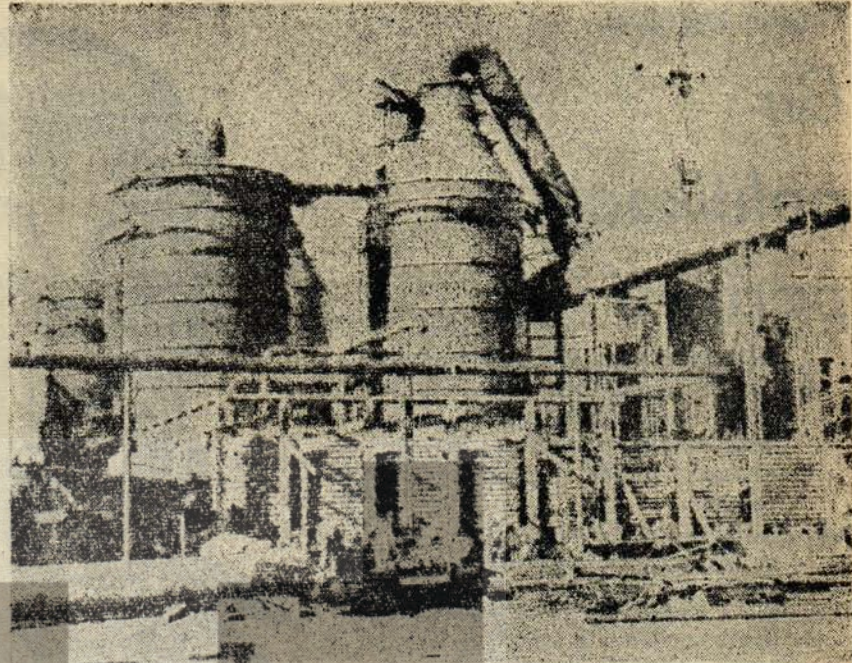
TL. civarında— okul masrafı olarak ödenir.

Eller üzerinde tutulan bu Amerikalı uzmanlar, pipolarını tütürüp keyfederler. İş yerlerine indikleri nâdirdir. Örneğin, bir baca hesabını sözkonusu oldu? Bunun hesaplanması için «Amerika'dan uzman getireceğiz» derler. «Baca hesabı yapacak uzman, ülkenizde yok» derler. Bu öneri, ilgililerce de onaylanır. Dışarıdan uzmanlar gelir ve baca içinde baca yapmağa karar verirler: Birinci bacanın içinden duman çıkacak ve ikinci baca da birincinin yıkılmasına engel olacaktır. İşte, böyle, pek üstün yetenekli uzmanların yurdumuza geliş gidisleri, hattâ bunların aşı giderleri dahi Etibank tarafından ödenir.

Mc Kee'nin hizmetlerinin maliyeti, 5 milyon 234 bin dolar ile 8 milyon 62 bin Türk lirasından ibarettir. Bu meblâğa ayrıca, yüzde 70 genel gider ve kâr eklentirse, Mc Kee'nin proje ve denetim hizmetinin Etibank'a yüklediği külfetin 100 milyon lirayı bulduğu ortaya çıkar. Bu demektir ki, 250 kişi çalıştıran Etibank'ın bir yıllık maaş ve sosyal haklar tutarının iki katı, 28 personel çalıştıran Mc Kee'ye ödenmektedir! Mc Kee ise, nasıl olsa anlaşma hükümlerine göre sorumlu

SAMSUN İZABEHANESİ
Baca içinde baca

SAMSUN TESİSLERİ: At benim, köy Mehmet ağının..

tutulmuyacağını bildiğinden, tesislerin maliyetini yükseltmek için elinden geleni esirgememektedir.

Oyun içinde oyun

Karadeniz Bakır İşletmeleri AŞ, 21 Temmuz 1967 tarihli 6/8570 sayılı kararnamne ile kuruldu. Böylece, Etibank'ın eliindeki bakır işletmeleri bu şirkete devredildi. Etibank uzmanlarının hazırladığı bir muhtamadaki «Konuya yalnız Etibank'ın menfaatleri açısından bakıldığı takdirde, projenin banka bünyesi içinde gerçekleştirilmesinin en uygun çözüm şekli olacağı» volundaki sözler itibar görmedi.

Kurulan şirketin sermayesinin 300 milyon lira olduğu, şirket sözleşmesinin 6'ncı sayfasında yazılıdır. Bunun 147 milyon lirasını Etibank, 153 milyon lirasını da özel kesim sağlayacaktır. Bu sermaye ile tam 623 milyon liralık yatırım yapılacak ve yatırımın karşılığını Devlet ödeyecektir.

Dikkat edilecek olursa, $623 + 300 = 923$ milyon liralık finansman ihtiyacının $147 + 623 = 770$ milyon lirası kamu maliyesi tarafından sağlanmaktadır. Bu miktar, şirketin iç finansman ihtiyacının yüzde 83'üdür. Ne var ki, kamu maliyesi, buna karşılık, şirkette yüzde 49 hisse ile yetinmek durumundadır. Etibank, Karadeniz Bakır İşletmeleri AŞ Yönetim Kurulunun 10 üyeliğinden yalnızca 4'üne sahip bulunmaktadır.

Karadeniz Bakır İşletmeleri AŞ'nin sermayesi, beheri 1000 TL olmak üzere, 300 bin hisseye bölün-

müştür. Etibank 147 milyon, İş Bankası 75 milyon, Sınai Kalkınma Bankası 36 milyon lira ile şirkete ortaktır. Aslında özel kesim sermayesi olarak nitelenen bu 260 milyon lira ise, kamu ekonomisinin finans ettiği bankalara aittir. Somut özel kesimin payı, yalnızca 40 milyon liradan ibarettir. Kurnaz özel kesim, 40 milyon lira ile 923 milyon liralık faaliyetten sağlanacak karlara ortak olmaktadır.

Devlet eliyle milyonlar

Etibank uzmanlarınca hazırlanan bir rapordan, Karadeniz Bakır İşletmelerinin yılda 90 milyon lira net kâr sağlayacağı anlaşılmaktadır. Öyleyse, beher hisseye yılda ortalama 300 lira kâr düşecek demektir. Kamu kesimi, bu iş için 770 milyon lira harcama yapmasına karşılık, 90 milyon lira kârın ancak yüzde 49'unu alır. Yani, 770 milyon liraya karşılık 44 milyon! Kamu kesimi, bu durumda, 1000 lirasını karşılığında ancak 57 lira kazanç payı, özel sektörün açığız işadamları ise 300 lira sağlayacaklardır. Bu, Devlet eliyle adam zengin etmenin tipik yollarından biri değil de nedir?

Amerikan Yardım Teşkilatı (AID)'nın sağladığı dış finansman kredisinin yüzde 11'inin, ileride şirket sermayesine ithal edilmesi —ka-pitalize olması— de bu arada alınan kararlardandır. Böylece, yabancı sermayeyi, bakır madenlerimizi işleyecek bir özel sektör kuruluşuna ortak etmenin daha kurnazca bir yolu bulunmuş olmaktadır.

Tarihin ışığında:

Bir politikacının portresi

“Politika, ille de sanılmak istendiği gibi kamuoyunun yönetilmesi değil, önderlerin, kendi yaratıp tesir ettikleri aynı yargı makamı önünde kul köle olup yerlere eğilmesidir.”

Yüzyılımızın ilk yarısında yaşayan ünlü yazar Stefan Zweig'in ilk olarak 1929'da yayınlanan bir araştırması, Burhan Arpad tarafından dilimize çevrilmiş bulunuyor.

«Fransız ihtilâlinde bir politikacının portresi-Fouché» adını taşıyan araştırmanın konusu, Fransa'nın ünlü Zaptiye nazırı Fouché'dir.

«Joseph Fouché'nin hayat hikâvesiyle politika insanı örneğine ben de birşeyler katayım istedim» diyen Zweig, bu incelemede, ustalığını, tartışma kabul etmez şekilde ortaya koyuyor ve tarihin her döneminde geçerli olmuş ve geçerli olmaya devam edecek gerçekleri de bütün açıklığıyla gözler önüne seriyor.

Tarih, kendisinden ders almayı bilenler için hazinedir. Fouché'den bu yana geçen yüz yıl, elbet, sosyal şartları değiştirmiştir ama, yine de insan, tutkuları, korkuları, kiskançlıkları ve döneklikleri ile aynı insandır. Örneğin, Zweig'in şu vargısının 20'nci yüzyılın ikinci yarısında geçerliğini kaybettiği söylenebilir mi: «İnsanoğlunun korkaklığı kadar başka hiçbir kötülük ve sertlik yer yüzünde çok kan akıtmış değildir...»

Zweig'in araştırması, görünüşte sadece Fouché'yi kapsıyor. Ama, incelemenin derinine inildikçe görülüyor ki, ele alınan sadece Fouché değil, Fouché'nin sembolleştirdiği bir politikacı tipi ve bir yönetim anlayışdır.

Zweig, zaman zaman, kesin ve katı görünen yargılara varıyor: «Görünmez bir düşmandan korkmak kadar başka hiçbirşey insanları, hele yığını alçaltamaz...»

Görünüşte çok katı olan bu yargıyı, derinliğine inceleyip, yeryüzündeki uygulamalara bakınca insan, istese de istemese de, doğruluğunu kabul etmek zorunda kalıyor

“LYON CELLADI”
DİYE DE
TANINAN
ÜNLÜ
ZAPTİYE
NAZIRI
JOSEPH
FOUCHE

Simdi, TOPLUM okurlarına, tarihin, ilginç bulacaklarına inandığımız bir sayfasını, Stefan Zweig'in usta aracılığıyla açalım...

★★
★

«Joseph Fouché, 31 Mayıs 1759'da bir liman şehri olan Nantes'da dünyaya geliyor. Otranto dükü ünvanını almasına daha çok var. Ana ve baba soyunda, denizciler, tüccarlar bulunuyor. Böyle bir soydan gelen erkek evlâdın yine bir denizci, bir gemi işletmecisi, ya da kapitan olması çok olağan. Fakat bu cılız, kansız, sınırlı ve çirkin oğlanın o tarihlerde bir çeşit kahramanlık isteyen böyle sert zenaatlere uygun hiçbir yanı olmadığı çok erken ortaya çıkıyor. Kıyıda iki mil uzaklaşsa deniz tutuyor. On beş dakika koşsa, ya da çocuklarla oynasa yorgun düşüyor. Anası babası, böylesine zayıf bir oğlan ne olabilir diye haklı bir tasa duyuyorlar. Çünkü 1770 Fransasında, düşünün yani uyanmış ve sabırsızlıkla düzeni zorlamağa başlamış burjuvazi için henüz fazla yer yok. Mahkemelerde, Devlet dairelerinde, her işte ve her memurlukta bütün yağlı kapılar soylulara ayrılmış. Sarayda çalışabilmek için kontrol arması ya da baron olmak gerekiyor. Hatta orta sınıftan biri, orduda saçlarını ağartmış olsa bile, onbaşlıktan yukarıya yükselemez. Orta sınıf, durumu kötü ve ahlâka bozulmuş Fransada her yerden uzak tutulmaktadır henüz. Pek uzun süre yalvaran o tit-

rek ellerin, bu istekleri yirmi beş yıl sonra yumrukla istemelerinde şaşılacak bir yan yok.

Kala kala bir kilise kalıyor...»

Küçük Fouché de kiliseyi seçiyor. Rahipler okulunda çalışkanlığıyla sıvrıldığından, ona matematik ve fizik öğretmenliği, mubassırılık ve idarede iş veriyorlar. Bir yandan okuyor, bir yandan okutuyor. Kilisede, geleceği parlak görünüyor. Stefan Zweig, «kilisede daha da yükselip, per, hatta günün birinde piskopos, ya da kardinal olabilir» diyor ve hemen arkasından «fakat» diye başlayarak ekliyor: «Fouché'nin en karakteristik yanı, herhangi bir şeye, herhangi birisine yüzde yüz bağlanmağa duyduğu tiksinti, mesleğinin daha ilk basamaklarında ortaya çıkıyor.»

Fouché on yıl boyunca, dış görünüşüyle de, iç dünyasıyla da öbür rahiplerden farksız yaşıyor ama, yüksek âyinlere katılmıyor ve hiçbir adakta bulunmuyor. «Herzaman olduğu gibi, her durumda dönüş yapma kapısını açık bırakıyor, değişebilme olanağını elde tutmak için, kiliseye de tam vermiyor kendini. Sonraları ihtilâle, Direktuar'da, Konsüllükte, İmparatorlukta, ya da Kırallıkta yaptığı gibi. Bir insana bağlanmak ne söz, Joseph Fouché tanrıya bile ömrü boyunca bağlı ve yükümlü kalmıyor.»

Fouché, manastırın duvarları arasında kendini yetiştirirken, insan tanımakta usta kesiliyor, susabilme tekniğini, kendini gizleyebil-

Stefan Zweig

(1881 - 1942)

Avusturyalı bir yahudi olan Zweig, iyi bir öğrenim görmüş, gençliğinde bütün Avrupa'yı gezerek, bu ülkeler edebiyatlarını incelemiştir. Yazarlığa, yabancı şairlerin şiirlerini Almanca'ya çevirerek başlamış ve bu arada kendisi de şiirler yazmıştır.

1934'te Londra'ya yerleşen yazar, 1941'de Amerika'ya, oradan da Brezilya'ya gitmiştir.

1944'te kendi hayat romanını bitirdikten sonra, —Nazilerin en saldırgan günlerinde—, İngiliz olan karısıyla birlikte, havagazi ile intihar etmiştir.

«Meçhul bir kadının mektubu», «Amok», «Korku», «Bir kadının 24 saati», «Yaratıcılığın sırrı», «İfritle mücadele», «Usta işi», «Bir kalbin ölümü», «Acımak», başlıca eserlerindedir. «İnsanlık tarihinde yıldızın parladığı anlar», yazarın en ünlü kitaplarından biridir ve yurdumuzda da üç baskısı yapılmıştır.

me sanatını öğreniyor.

Yıllar yılı sadece çok dar çevrelerde hiç göze çarpmadan çalışıyor, fakat, «daha 1778 Fransasında başlayan ve manastır duvarlarını da aşan o sosyal kasırga»nın etkisinden kendini kurtaramıyor; keşiş hücrelerinde yapılan insan hakları tartışmalarına katılıyor. Sonra manastır duvarlarının ötesine çıkıyor, Arras'da aydınlar çevresine giriyor. En yakın arkadaşı, ince dudaklı solgun yüzlü bir avukat: Maximilien de Robespierre. Bu iki arkadaş sonradan, «dünya tarihi çapında kıyasıya bir ölüm kalem mücadelesine girişecekler» ama, o arkadaşlık döneminde, Robespierre, milletvekili olarak Versailles toplantısına yeni Fransız anayasasını yazmaya giderken, yol parasını ve sırtına giydiği yeni elbisenin parasını Fouché'den alıyor.

«Her rüzgârdan koku alan Fouché, ülkenin üzerinde sosyal bir kasırga patlayacağını ve dünyayı politikanın yönettiğini seziyor. Bir silkinşte cübbesini sırtından atıyor, tam tepesinden traş ettirdiği saçlarını büyütüyor ve Nantes şehrinin kendi hâlinde yurttaşlarına politika nutukları veriyor. İlerlemeyi övüyor ama, büyük bir dikkatle ve aşırı bir liberalizmle, çünkü işiyle gücüyle meşgul tüccarların şehri olan Nantes'de politika barometresi ılımlı hava gösterir.»

Şimdi tek amacı milletvekili seçilip Convention Meclisine katılmak.

«Convention Meclisi seçimleri ilân edilir edilmez hemen adaylığını koyuyor. Bütün adaylar ne yapıyor? O da ilk iş olarak, bütün seçmenlerine her istediklerini bol bol söz veriyor. Böylece de ticareti ve özel mülkiyeti koruyacağına, kanunlara saygı göstereceğine yeminler ediyor. Fouché, düzen bozuculara, eski rejime karşı olduğundan daha çok atıp tutuyor; çünkü Nantes'da politika rüzgârı soldan çok sağdan esiyor.»

1792'de Convention meclisi milletvekilliğine seçiliyor ve sessizce taşıdığı rahip takkesinin yerini, milletvekillerinin üç renkli kokardı alıyor.

Yeni seçilen Convention meclisi 21 Eylül günü salona ayak basıyor.

«Fransada kral yoktur artık. Ülkeyi yedi yüz elli kişi yönetiyor. Her meslek ve her zümrenin tuhaf bir karışımı. Salondakilerin oturma düzeni de düşüncelerine göre değişiyor. Yumuşak düşünenler, anayasanın başarılması, kıraah ve soyluların bir yana itilmesi ve hakların orta sınıfa geçmesiyle artık Cumhuriyetin gerçekleştiğini söyleyen, alttan alta kaynayan akıntıyı yine bir düzene sokmak ve geriye itmek isteyenler, anfi şeklindeki salonda en alta oturuyorlar. Buna karşı, ihtilâlin zorlu dalgalarını sürdürmek, gerilikten arta kalmış ne varsa sürükleyip atmak, kayıtsız şartsız kesin ihtilâli gerçekleştirmek isteyenler ise, en tepede oturuyor ve galerideki halkla bir ilişki kuruyor.

riyor. Bu durumun 'yığın bizim arkamızda' gibilerden sembolik bir anlamı var.»

İki taraf da dengeyi sağlıyor, ama denge iki taraf arasında büyük bir tedirginlikle bocalıyor.

Fouché ilk tereddüdü, nereye oturacağını seçmekle geçiriyor, ama uzun süre duraklamıyor. «O ömrü boyunca, sadece bir tek yana bağlanmış ve bağlı kalmıştır: gücü elinde tutanların, çoğunlukta olanların yanı sıra Girondistlerin, yani yumuşak davranışta olanların gücü elinde bulundurduğunu görüyor, gidip onların sıralarına oturuyor. Bakanlıkları ellerinde tutan, bütün atanmaları etkileyen, bütün mevkileri dağıtan kişilerin yanında kendini güvende hissediyor. Fakat gözlerini yukarıya kaldırıncaya, mücadele arkadaşlarının arasında oturmuş olan eski dostu Robespierre'i görüyor, onun 'çıkarcılar'ın sıralarına diktiği buz gibi acımasız bir alaycılık taşıyan bakışlarını sırtında hissediyor ve aralarındaki dostluk bu andan itibaren sona eriyor. Artık iki düşmandırlar. Fouché, bu bakışlar karşısında dikkatli olması gerektiğini anlıyor. Dikkatli olmaktan onun üstüne bir başkası daha yoktur. Herkesin büyük bir şiddet ve kendini beğenmişlikle kürsüye saldırap, uzun nutuklar verdiği, birbirini suçladığı, düşmanlığını ortaya döktüğü sırada Fouché 'o yüce kürsüye' bir gün bile ayak basmıyor. Ama, ondan başka herkes, büyük bir hırs ve sabırsızlıkla bir sürü söz ettiğinden, bu 'hâlinde' kişinin susması sempatiyle karşılanıyor.

Aslında onun bu sempatik tavır, hesaplı kitaptır. Kuvvetler dengesinin ne tarafa ağır bastığını anlamak kolay değil; çünkü, terazi devamlı olarak inip çıkıyor. Fouché, gerektiğinden önce oyunu belli etmektense, bir şeye temelli bağlanmaktan kaçınmıyor hep. Bir ihtilâle herkesce sevilmenin ne çabuk yitirildiğini biliyor. Hesaplı Fouché, bir ihtilâlin ilk adımı atanlara asla yar olmadığını, fakat bir ganimet gibi sonunda üstüne oturanlara mal edildiğini biliyor.»

Fouché seyrediyor ve bekliyor. Çünkü büyük tutkulu kişiler birbirini yokettikten sonradır ki, bekleyenlerin ve zekilerin zamanı geleceğini biliyor. Onun kararlarda kalma davranışı ömür boyunca sürecektir. Gücü elinde tuttuğu herkesce bilinen kişi olmayı hiçbir zaman istemiyor. Ama asla sorumluluk yüklenmeden, bütün ipleri elinde tutan kişi olmaktan hoşlanıyor. En baştaki kişiyi siper alıp öne sür-

mek, fakat o aşırı gidince de yüzüstü bırakıvermek onun en sevdiği roldür. Politika sahnesinin en başarırlı dolaplar çeviren kişisi rolünü yirmi ayrı kılıkta ve sayısız dönemde oynuyor; Cumhuriyetçiler yönetiminde olsun, kiralık ve imparatorlukta olsun, aynı ustalıklı.

Bu usta adam en büyük sıkıntısını, 16 Ocak 1793 günü çekiyor. Temple zindanındaki bir tutsak söz konusu. Hakaretle, aşağılanarak «Louis Capet» diye çağrılan bu adam, Cumhuriyetin en büyük tehlikesi sayılıyor.

Bir zamanların 16'ncı Louis'i, şimdi Louis Capet diye çağrılrsa, hor görülse bile, yine de damarlarında taşıdığı «asil kiralık kanı» ile Cumhuriyet için bir tehlike sayılıyor. Convention meclisinde Robespierre, «Fransız milletinin temsilcilerinin, evet ya da hayır sözünü, ölüm ya da yaşama oyunu toplantıda açıkça belirtmesini acımasız bir dirençle istiyor; kimin kimden yana olduğunu, kimin sağdan, kimin soldan olduğunu, Cumhuriyetin yükselmesinden ya da batmasından yana olanların ortaya çıkmasını istiyor.

Fouché, 15 Ocak günü iyice kararlı. İlimli seçmenlerinin isteği, kiralık bağışlanmasından yana olmasını gerekli kılıyor, hesabını yapıyor ve kiralık idamına karşı olanların çoğunlukta olduğunu saptıyor. Dostlarına, Mecliste idam aleyhinde bir konuşma yapacağını haber veriyor ve konuşmanın metnini onlara da okuyor. Ama, sertlikten yana olanlar da boş durmamış, halkı ayaklandırmışlardır. Halk, kiralık affı için oy vereceklerini tahmin ettikleri milletvekillerine tehditler savuruyor.

Oylama, akşam geç vakit, mum ışığında başlıyor. Milletvekilleri, tek tek görüşlerini açıklıyorlar: **Ölüm veya af...** Fouché, oyları sayıyor; **ölüm** diyenler çoğunlukta; o da kararını veriyor: **ölümlü.**

Bu karar, yıllar sonra, Otranto Dükkü olan Fouché'nin sonunun gelmesine yol açacaktır.

Stefan Zweig, Fouché'nin idam lehindeki oyu, daha doğrusu, bu kadar çabuk karar değiştirebilmesiyle ilgili olarak şunları söylüyor:

«Fouché'nin kişiliğinin bir başka ve çok belirli yanı da ilk olarak ortaya çıkıyor: Hiçbir şeyden çekinmeyip utanmaması. Bir partiye sırtını çevirip ayrılması, ama usulca ve sınırsız değil. O ana kadar karşı taraf bildiklerinin yamına, herkesin gözü önünde ve büyük bir soğukkanlılıkla gülümseyerek, şaşırtıcı ve sersemletici bir

olağanlıkla doğru gidiyor; onların bütün sözlerini, bütün kanunlarını benimseyiyor. Eski partiindeki dostlarının, yığın ve umumi efkârın kendisi hakkında ne düşüneceğini, neler söyleyeceğini hiç umursamıyor.

.....
Bir düşünceye değil, zamana ayak uyduruyor ve tempo hızlandıkça o da daha hızlı, daha hızlı izliyor.»

O 16 Ocak gecesinden sonra Fouché, kökten radikal ve aşırı terörcü oluveriyor. Ama radikaller arasında da bölünme var ve Fouché'nin, bir tarafı seçmesi gerekiyor. Bu ise, Fouché'nin ilkelerine aykırı; sonuç alınmadan, kimin zaferi kazandığı belli olmadan taraf tutmayı tehlikeli buluyor. Bu sırada karşısına bir fırsat çıkıyor. Convention meclisi, taşra bölgesinde düzeni korusunlar diye, üyeleri arasından temsilciler seçiyor; Fouché de bunların arasına girmeyi başarıyor. Artık bir süre Meclisten uzak kalabilecek ve çekişmelerin içine, son anda zaferi kimin kazanacağı belli olunca girebilecek.

Büyük yetkilerle gittiği, aşağı Loire'da Fouché, radikallerin egemen olduğunu gördüğü için aşırı bir terör uygulamasını benimsiyor. Bulabildiği herşeye el koyup, Paris'e gönderiyor. Cumhuriyetin paraya ihtiyacı olduğunu bildiğinden, bu tutumunun dikkati çekeceğini düşünüyor ve öyle de oluyor. Milletvekilleri, diğer temsilcilerden görmedikleri bu çaba karşısında, şaşırıyor ve onu alkışlarla kutluyorlar. Yıllar sonra büyük milyoner ve kilisenin sadık bir bendesi olarak kiralık hizmet edecek olan Fouché, zenginliğe ve kiliseye açtığı savaşı «cumhuriyetin en güçlü ve pervasız cumhuriyetçi yurttası» olarak sürdürüyor.

Paris'e döndüğünde, adı herkes tarafından bilinmektedir; artık ön safa geçmiştir. O kadar ki, Lyon'da bir ayaklanma olduğu duyulunca, bu ayaklanmayı bastırmak için seçilen temsilci de Fouché olur.

Lyon temsilciliği, Fouché'nin adının başına «Lyon mitrahözü» veya «Lyon celladı» sıfatlarının takılmasına yol açacaktır. Ama Fouché, kurbanlarını sırf öldürmüş olmak için değil, yumuşak davranması görünmemek için giyotine gönderecektir. Stefan Zweig'in,

onun bu tutumu hakkındaki satırları, hayli ilgi çekici:

«Adam öldürme isteği, ya da iktidar öfkesiyle hiçbir zaman kimsesi idam ettirmiyor. Hümanistliğinden değil, içgüdüsünden ve kurazlığından ötürü insan canına değer veriyor. Yeter ki, kendi canı tehlikeye girmiş olmasın. Fakat kendi canı, ya da çıkarı tehlikeye girince, o da bir insanın hayatını ya da alnyazısını tehdit ediyor.

Bu durum hemen bütün ihtilallerin birinci sırrı ve önderlerinin acıklı alnyazısıdır. Hiç biri kendini hoşlanmaz ve yine de kan dökmek zorunda kahrılar.

.....
Fransız ihtilalcilerinin suçu, gözlerini kan bürümüş olmak değil; kauli sözlerle sarhoş oluvermek; işledikleri tek çalgınlık, halkı coşturmak, kendi aşırı davranışlarını onaylatmak ve kan damlayan bir üstüp yaratıp, durmamacasına hinler ve darağacı hayal etmiş olmak. Ama bu kışkırtıcı ve öfkeli sözlerden başı dönüp, kendinde geçen ve sarhoş olan halk, gerekli diye öne sürülen «enerjik tedbirlerin gerçekten uygulanmasını isteyince, önderlerin hiçbirini karşı durma yürekliliğini gösteremez. Giyotin lâfları yalana çıkmış olmasın diye insanları giyotine göndermeleri gerekir. Davranışları, çalgınca sözlerinin arkasından koşmak zorunda kahr; halkın gönlünü kazanma avcılığında kimse ötekenden geriye kalmayı göze alamadığından, çalgınca bir yarış başlar. İdamlar birbirini kovalar. Kanlı söz oyunuyla başlamış olan, insan başarısının hırsıyla üstüste yığılmasıyla sürdürülür. Binlerce insanın böylece kurban verilmesi, keyiften, hattâ ihtiras yüzünden de değil, halka karşı durma yürekliliğini gösteremeyen politikacı ve partililerin kararsızlığından ötürü sadece. Bir de korkaklıktan. Dünya tarihi, yazık ki, çoğu zaman anlatıldığı gibi, insan oğlunun yürekliliğinin bir tarihi değildir yalnız, insan korkaklığının da tarihidir. Politika, ille de samlamak istendiği gibi kamuoyunun yönetilmesi değil, önderlerin, kendi yaratıp tesir ettikleri aynı yargı makamı önünde kul köle olup yerlere eğilmesidir.

İnsanoğlunun korkaklığı kadar başka hiçbir kötülük ve sertlik, yer yüzünde çok kan akıtmış değildir.»

HAFTAYA FOUCHE'NİN GIZLI POLİS ÖRGÜTÜ

Bir grev ve sonrası

29 Mart - 6.Nisan.1972 günleri arasında Ceylanpınar Devlet Üretim Çiftliğinde bir grev yapıldı. Grev, Türkiye Topraksu Tarım İşçileri Sendikası (T.İ.S.) üyeleri olan işçiler tarafından yapılmıştı. Ben bu yazımda grev sonrasını dile getirmek ve ilgilileri uyarmak istiyordum. Fakat grevin başını, grevi bilmeden sonrasının anlaşılacağı kanısına vardığım için kısaca da olsa grevi anlatmakta yarar gördüm. Ayrıca grev kamuoyuna bir hayli yanlış yansıtıldı. Grevin içinde bulunduğum için grevi iyi izledim. Tarafsızlığımı koruyarak ve gerçeklikten sapmıyarak grevi içyüzü ile anlatıyorum :

Bilindiği gibi, Devlet Üretim Çiftliği Genel Müdürlüğü ile Türkiye Topraksu Tarım İşçileri Sendikası arasında, işçilerin ücretleri ve bazı sosyal haklar üzerinde anlaşmazlıklar oldu. Anlaşmazlık çözümlenemeyince T.İ.S., Ceylanpınar Devlet Üretim Çiftliği'nde, üyeleriyle «greve gitme» kararı aldı. Grev, 29 Mart saat 0.3'te işçilerin, çiftliğin giriş-çıkış kapılarını tutmalarıyla başladı. O gün ve ertesi gün karşı sendika olan Tarım-İş'in üye işçileri ve her iki sendikaya da bağlı bulunmayan işçiler, greve giden işçiler tarafından çalıştırılmadılar.

Grevi çok iyi ve başarılı olarak yöneten Grev Komitesi Başkanı ve Teşkilatlanma Genel Sekreteri Ahmet Ağır'ın grevde özel olarak bana verdiği yanıtlarda söylediğini özet olarak buraya aktarıyorum:

«Bütün üyelerimizle greve gitmiş bulunuyoruz. İşverenin kesin tutumu karşısında greve gitme kararı almak zorunda kaldık. Bugüne dek köle muamelesi gören ve her türlü güvenlikten yoksun bulunan işçilerimizin hakları verilinceye dek grevi sürdüreceğiz.»

Tarım-İş Sendikası üyeleri ile her iki sendikaya da üye olmayan işçilerin çalıştırılmadıkları ilk iki gün çiftlik yöneticileri, çiftliğe yakın köylerden beş-altı kişi getirmişlerdi. Ve bunlar çiftlikte çalıştırılmışlardı. Ancak bunu gören birkaç grevci işçi duruma karışmış ve çalışmalarına engel olmuşlardı. Öfkelerine yenilerek o beş-altı kişinin yaptıkları peyniri ve tenekeleri kullanışsız duruma getirmişlerdi. Kullanışsız duruma getirilen peynir, 5'er kilodan 20 tenekedydi ve 100 ki-

BİZİM TOPLUM sayfası, umulandan büyük bir ilgi görmüş, yurdun her köşesinden, bu sayfa için yazılar gelmeğe başlamıştır. Türkiyeli okur, artık, sadece kendisine verileni okumakla yetinmemekte, kendisi de düşündüklerini dile getirmek istemektedir. Bu sayfanın amacı da zaten budur: TOPLUM okuru, bulunduğu çevredeki ilginç bir olayı, bir gerçeği, bir durumu, olduğu gibi, bu sayfaya yazacaktır. Bunun için gerekli ölçüyü, bundan önceki sayılarımızda vermiştik.

Bu sayıda okuyacağınız "Bir Grev ve Sonrası" başlıklı yazı, Ceylanpınarı'ndan yollanmıştır. Yazarı Hüseyin Deniz, mektubunda şöyle demektedir: "Yazıda da okuyacağınız gibi halen işbaşı ettirilmeyen işçi arkadaşlarımızın durumları yürekler acıdır. Başka yerlerden gelirleri olmayan bu işçiler, işverenin vurdumduymazlığı yüzünden dört aydır sürünüyorlar. Onun için sizden bir ricada bulunacağım: İşçilerin perişanlıklarına bir an önce son verilmesi için ilgililerin uyarılmalarını ve konuyu bir an önce ele almalarını gözönünde bulundurarak yazıma öncelik tanımanızı..."

Hüseyin Deniz'in yazısına öncelik tanınmıştır.

TOPLUM

lo ediyordu. Ancak bu olay, yetkililere yanlış yansıtılmıştı.

«Peynir Olayı», Grev Komitesi Başkanı Ahmet Ağır'dan habersiz olarak meydana gelmişti. Hiçbir olay çıkarmamalarını, hele hele çiftliğe hiç zarar vermemelerini sık sık söyleyen Ahmet Ağır, işçileri toplayarak, bir daha böyle eylemlerde bulunmamalarını kesinlikle söylemişti. Ondan sonra başka olay meydana gelmemişti.

Bu arada grevin üçüncü günü Tarım-İş Sendikası'nın üyeleri ve diğer işçiler işbaşı yapmışlardı.

Ama ne Ahmet Ağır'ın çabaları, ne de işçilerin başka olaylar meydana getirmemeleri «Peynir Olayı'nın büyümesine, yani etkisini sürdürmesine engel olamadı. Ve olayla ilgili olarak Grev Komitesi Başkanı Ahmet Ağır, Sendikanın Ceylanpınar Kolu Başkanı Ramazan Dipçik ve on beşe yakın grevci işçi tutuklanarak Viranşehir Tutukevine gönderildiler. Bu tutuklamaları, Ankara'da Genel Başkan Mahmut Gündüzbey'in tutuklanması ve Viranşehir Tutukevine gönderilmesi izledi.

Grevci işçiler, başkanları ve gözcüleri tutuklandıktan sonra da grevi sürdürmüşlerdi.

6 Nisan günü Türkiye Topraksu Tarım İşçileri Sendikası, Ankara'da, Genel Başkan'sız, Teşkilatlanma Genel Sekreter'siz olarak Devlet Üretim Çiftlikleri Genel Müdürlüğü ile anlaşmaya vardı. Ceylanpınar Devlet Üretim Çiftliğinde

sürdürülen grevi kaldırıldı. İşçiler 7 Nisan sabahı işbaşı yaptılar.

Tutuklanan Sendika yöneticileri ve işçiler yirmi beş gün sonra Viranşehir Mahkemesince tahliye edildiler.

Tutuklanıp tahliye edilen 15'e yakın Sendika üyesi işçi, hiçbir haktan yararlanamamış ve bugüne dek işbaşı ettirilmemişlerdir. Çok perişan ve kötü bir durumda olan bu işçiler, D.Ü.Ç. Genel Müdürlüğü tarafından unutulmuş görülmektedirler. Kısa zamanda işbaşı ettirilmelerini isteyen bu işçiler, zamanlarını kahve köşelerinde, şurda burda boşuna öldürmektedirler.

İkide bir Sendika'nın Ceylanpınar Kolu Başkanı Ramazan Dipçik'e sormaktadırlar:

«Bir haber yok mu?»

İşçilerin «bir haber» dedikleri, Devlet Üretim Çiftlikleri Genel Müdürlüğü tarafından bildirilecek «işbaşı yapma» haberidir.

Ben kendim Sendika'nın üyesiydim ve greve katılmıştım. Grevden sonra «kadro fazlalığı» nedeniyle birkaç işçi ile birlikte benim de illişğim kesildi.

Tarım Bakanlığı'ndan soruyorum:

«Halen işbaşı yaptırılmayan işçiler ne zaman işbaşı yapacaklar?»

Tarım Bakanlığının konuyu bir an önce ele almasını ve işçilerin perişanlıklarına son vermesini beklediğimizi belirtmek isterim.

Hüseyin DENİZ

İngiltere

Demokratik eylemler

İngiltere'de kanun dışı grevi başlatan beş sendikacının, güvenlik kuvvetlerince tutuklanması, bir anda grevi ülke çapında genişletti. İşçi Sendikaları Kongresi TUC'un aldığı genel grev kararı, sendikacıların serbest bırakılması üzerine kaldırıldı. Ancak 41 bin İngiliz liman işçisi, süresiz grevde.

Liman işçilerinin amacı, hükümete grevleri durdurma yetkisini veren kanunun iptalini sağlamak. Hattâ grevin başlangıç nedeni olan ücret uyumsuzluğu dahi, bu arada, ikinci plâna düştü.

Liman işçilerinin grevi, ülke ihracat ve ithalatını yüzde 70 etkiledi. Hükümet, yiyecek sıkıntısı çekilmeyeceğine dair teminat verirken, binlerce ev kadını, dükkânları âdeta yağma ettiler.

Grevde bulunan liman işçileri, grev nedeniyle ülke limanlarından geri çevrilen gemilere karşı dünya çapında boykot ilân edilmesi için Uluslararası Ulaşım İşçileri Sendikasına çağrıda bulundular. Sadece bir günde geri çevrilen gemi sayısı 500'ü aşmıştır.

DEVLİN İŞÇİLERİ DESTEKLİYOR
Haklıların zaferi

Olayın gelişimi

21 temmuz cuma günü, mahkeme kararlarına uymadıkları gerekçesiyle beş işçi lideri tutuklandı. Tutuklama kararı, geçen yıl Muhafazakâr Edward Heath Hükümeti tarafından çıkartılan ve amacı, izinsiz grev çağrısında bulunan veya benzeri kanunsuz endüstriyel eylemlere katılan işçilerin, bağlı oldukları sendikalara para cezası vererek üyelikten çıkartılmalarını, ya da işten atılmalarını sağlamak olan Endüstriyel İlişkiler Kanunu uyarınca alınmıştı.

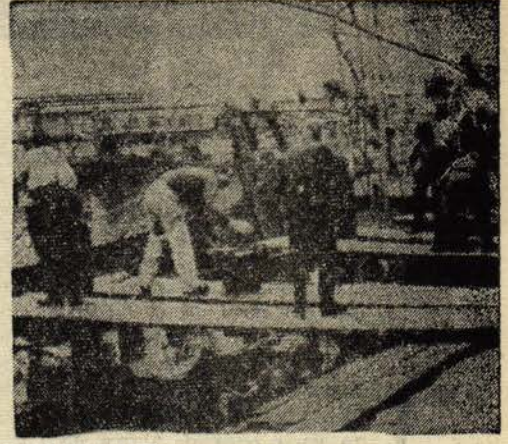
24 temmuzda beş sendika lideri ile dayanışma için başlatılan sempati grevleri ve bir gün sonra, tutukluların bulunduğu Petonville Cezaevi önünde kalabalık bir işçi grupunun yaptığı gösterilerle olay gelişti.

26 temmuzda, çeşitli iş kollarından greve katılan işçi sayısı 170 bini buldu: liman işçilerinin yanı sıra, kömür madenleri, otomobil ve uçak endüstrisi, elektrik, matbaa, bira fabrikaları işçileri ve Londra Belediyesi otobis işletmeleri, Londra Heathrow uluslararası havaalanı personeli, kamyon sürücüleri bu arada sayılabilecek olanlar.

Et ve meyva sıkıntısının belirmeğe başladığı, Londra'nın en büyük, dokuz adet günlük gazetesinin ve resmi gazetenin basılmadığı aynı gün, İşçi Sendikaları Kongresi (TUC) liderleri, tutukluların derhal serbest bırakılmaması halinde izinsiz grevlerin ülkeye yayılacağını Başbakan Edward Heath'e bildirirken, 10 milyon işçiyi temsil eden İşçi Sendikaları Kongresi, 31 temmuz pazartesi günü uygulanmak üzere, 24 saatlik genel grev kararı aldı. Bu arada, Lordlar Kamarasında, konu ile ilgili toplantılar sürmekteydi. Tartışmalar bir noktada toplanıyordu: Endüstriyel İlişkiler Kanununun suç saydığı fiillerden dolayı üye mi sorumlu olacaktır, sendika mı?

Bu hava içerisinde varılan karar, adigeçen kanun önünde sendikacının sorumlu tutulacağı, dolayısıyla, tutuklu beş işçi liderinin serbest bırakılacağı ve buna karşılık sendikacının 55 bin sterlin (yaklaşık olarak 1 milyon 900 bin TL.) para cezası ödemesi gerektiği şeklindeydi.

Tutukluların serbest bırakılması üzerine, genel grev kararı kaldırıldı. Yalnız liman işçileri, bunun dışında kaldılar ve 27 temmuz günü, 38'e karşı 28 oyla, süresiz ulusal grev ilân etiler.

DOK İŞÇİLERİ GREVDE
işçi dayanışması

Anlaşmaya varılamazsa...

Böylece, politik olarak tanımlanabilecek nedenlerden doğan bir işçi hareketi, giderek, yön değiştirip ekonomik amaçlara yönelmiştir. Fransa ve Hollanda liman işçilerinin, İngiltere'ye giden veya İngiltere'den gelen gemilerin boşaltma-yükleme işlerini yapmıyarak; İtalyan işçilerininse İngiliz gemilerini boykot ederek destekledikleri grev, gemi sahiplerine günde 500 bin Sterline (yaklaşık olarak 17 milyon TL.) malolmaktadır.

Öte yandan, yiyecek sıkıntısı her an ortaya çıkabilecek bir sorundur.

Seksen ülkede 6 milyon üyesi bulunan Uluslararası Nakliyat İşçileri Federasyonunun da işbirliğiyle İngiliz Liman İşçileri, milyonlarla ölçülen çalışan nüfusa oranla az sayılarına (41 bin) rağmen, ülkenin coğrafi konumundan dolayı işçi kesiminin en güçlü kollarından birini oluşturmaktadır.

«Economist» Dergisi şöyle demektedir: «Her iki partinin üyeleri (.....) bu krizin gerçek önemini kendilerinden ve haktan gizlemektedirler.»

Heath hükümeti, TOPLUM'un baskıya verildiği sırada, «olağanüstü durum» kararı almış bulunuyordu.

Romanya

Blok içinde bağımsızlık

Romanya Komünist Partisinin, geçtiğimiz hafta yaptığı üç günlük toplantı sonunda yayınlanan bildirisinde, Başkan Ceausescu (Çavuşesko)'nun, sosyalist blok içinde bağımsızlık politikası onaylandı. Kongre, tüm komünist partilerinin tek bir merkezden yönetilmesine

ÇAVUŞESKO
Bağımsızlık politikası

karşı, çok merkezlik teorisini benimsemiştir. Bildiride, her partinin kendi devrimci stratejisini ve taktiklerini saptamağa yetkili olduğu görüşü savunuldu. Gözlemciler, kongrenin, Sovyetler Birliği ve Çin Halk Cumhuriyetine karşı aynı derecede yakınlık göstermeğe dikkat ettiğini ve Ceausescu'nun Moskova'ya karşı durumunu güçlendirdiğini belirtiyorlar.

İspanya

33 yıl geçti aradan

General Franco, 33 yıldan beri hükmettiği İspanya'nın, kendisinden sonraki hükimlerini tayin etmeğe devam ediyor. Prens Juan Karlos'un krallığından sonra, geçen hafta da Franco'nun yardımcısı Amiral Blanco'nun yeni düzendeki yeri belli oldu. Karrero Blanco, parti başkanlığı ve başbakanlık görevlerini yürütecek.

Ortadoğu

Sovyet - Arap ilişkileri

Başkan Sedat'ın, Doğuda anti-pati uyandıran, Batıda ise sempatiyle karşılanan tarihî kararı, kısa bir zamanda, değişik yönde çok önemli etkiler doğurmakta gecikmedi. Bu etkilerin başında Irak, Suriye ve Sudan'ın son günlerde açıkça ortaya çıkan eğilimleri gelmektedir. Arap dünyasının Sovyet nüfuz alanına dahil sayılan bu ülkeleri de, Mısır örneğini izlemek ve kapılarını Sovyetlere kapatmak için, artık sadece, Sovyetlerden, bir süre önce devletleştirdiği petrolün en az yüzde 85'ini satın almasını

talep etmektedir. Ama istekler sadece bundan ibaret değildir. Şimdiye kadar tümüyle savunma amacına yönelen askeri güçlerini saldırı amaçlarına yöneltmek için zorunlu silâhlar bu ülkelerin ortak istekleri olmaktadır. Resmî Tass ajansının deyimiyle, «görevlerini tamamlamış olan» Sovyet askeri personeli Mısır'ı terketmeye başlamıştır. 20 bin olarak tahmin edilen personelin dörtte biri bir ay içinde geri dönmüş olacaktır. Geri kalan kısmın ne zaman çekileceği ise iki ülke arasında yapılacak anlaşmadan sonra belli olacaktır. Fakat Sovyetler Birliğini Ortadoğu'da yeni baş ağrılarının beklediği muhakkaktır.

Savaş mı, barış mı?

Kuşkusuz, olayların önem taşıyan tek yönü Sovyet-Arap ilişkileri değildir. ABD ve Batı Avrupa ülkeleriyle olan ilişkiler ve nihayet ortak düşman İsrail'e karşı takımlı tutum, Arap ülkeleri tarafından henüz kesinlikle saptanmamış, hattâ savaşla barış arasında bir seçim dahi yapılmamıştır. Sovyetlere kapanan kapıların Batı Avrupa ile, özellikle Fransa ile olan ilişkilerin geliştirilmesine yol açacağı, ancak aynı kapıların ABD'ye de sıkışıkya kapalı tutulacağı düşünülebilir. El Ehram gazetesi başyazarı Muhammed Hasaneyn Heykel'in önerdiği biçimde, petrol alanındaki zorlayıcı tedbirlerle sağlanacak ABD tarafsızlığı ve Sovyetlerin başarısız kaldığı bir silâhlendirme yi gerçekleştirecek Batı Avrupa dostluğu, Arapları İsrail karşısında daha avantajlı duruma getirebilecektir. Başkan Sedat'ın geçen hafta yaptığı konuşma da son olayların barışa değil savaşa yönelen hesapların sonucu olduğunu doğrulamak tadır. Fakat iktidara geldiğinden beri İsrail'e karşı tutarlı bir çizgi tuturamayan ve kendi iktidarını da tehdit eden «ne savaş, ne barış» du-

rumundan kurtulmak için köklü değişikliklere girişen Başkan Sedat, muhtemelen, sadece bölgesel güç dengesinde değil, tüm dünyada çok önemli değişikliklerin de yaratıcısı olacaktır.

JANE FONDA
Ortalığı karıştırdı...

Vietnam

Jane Jonda'nın öfkesi

Amerikalı sinema oyuncusu Jane Fonda'nın Kuzey Vietnam'a yaptığı gezi dünya kamuoyunda ilgiyle izlenmişti ama, doğrusu hiç kimse, bu gezinin ABD ile Birleşmiş Milletlerin en sorumlu kişilerini polemige itebileceğini düşünmüyordu.

Vietnam gezisinden sonra Paris'te yaptığı basın toplantısında Jane Fonda, gezisi sırasında tanık olduğu olayları anlatmış, Amerikan uçaklarının Kuzey Vietnam'daki suiknal yollarını nasıl bombaladıklarını belgeleriyle kanıtlamıştı. Amerikan Senatosunda, «Amerikan va-

NIXON VE KISSINGER : Savaş uzadıkça...

tandaşı olmaktan utanç duyduğunu» açıklayan genç yıldız hakkında vatana ihanetten soruşturma açılması önerilirken, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kurt Waldheim' in Başkan Nixon'a yönelttiği bir çağrı, tüm dikkatleri üstüne topladı. Waldheim, çeşitli kaynaklardan edindiği bilgilerin ABD kuvvetlerinin Kuzey Vietnam'daki su yollarını bombaladıklarını doğruladığını, bu durumun binlerce insanın hayatını tehlikeye soktuğunu belirt-

VIETNAMDA GÖÇ

Savaş ve yağmur birarada...

miş ve ABD hükümetinden bombardımanı bırakmasını istemişti.

Genel Sekreterin bu beyanati, aynı gün, ABD Dışişleri Bakanı Rogers tarafından yapılan bir açıklamayla cevaplandırıldı. Rogers, açıklamasında, bu tür resmî beyanatın, yanlış bilgilerin daha da yayılmasına yol açtığını ileri sürüyor ve sözkonusu bilgilerin sorumsuz kişilere dayanılarak ortaya atıldığını, bunların Kuzey Vietnam hükümetinin gerçek dışı propaganda faaliyetlerinin bir parçası olduğunu savunuyordu.

Gizlenemeyen gerçek

ABD ile Birleşmiş Milletler arasında uzun zamandan beri ortaya çıkan bu ilk sürtüşme, daha sonraki açıklamalarla oldukça yumuşatıldı. İlk olarak Genel Sekreter Waldheim, ABD'nin, Birleşmiş Milletler delegesi Bush'a yaptığı açıklamada, sözkonusu bilgilerin doğruluk derecesini denetlemek olanağı bulamadığını, fakat bu tür bombardımanların muhtemel sonuçlarına dikkati çekmenin kendisinin görevi olduğunu söylemişti. Arkasından Bush da Genel Sekreterin konuşmasından ABD'nin su yollarını kasden bombaladığı yolunda bir inanca sahip olduğu izlenimini edinmediğini açıkladı.

TÜRKİYE NOTLARI

İki yağız er vardı otelin kapısında, başlarında beyaz kask. İki yağız Anadolu çocuğu. Geceydi. Karanlıkta yağmur gümüş gümüş iplikleniyordu.

Marmara Otel yükseliyordu bütün ışıklarıyla.

İki yemek varmış orada o akşam. Birini, yeni Maliye Bakanı sayın Müezzinoğlu veriyormuş. Birini, Deniz Kuvvetleri Komutanı sayın Eyicioğlu. Bilmiyorduk. Bir ahabımız bizi evcek davet etmişti... Şu arada, evcek dediğimiz, kızım ve ben.. Yağmur sağanak halini almıştı. Taksimiz, vıjji diye otelin önüne varmıştı, ıslak araba kalabalığında.

İndik. Birden koşuşuldu. Bize hiş dendi, kış dendi. Oraya dendi. Buraya dendi. Nereye dedilerse koşuştuk, fareler gibi sırsıklam ıslanarak. Gene hiş dendi. Kış dendi. İtildik, giriş kapısından uzağa.. neye uğradığımızı bilmeden.

Anneyseniz, kızınızın, incecik yazlık elbisesiyle iliklerine kadar ıslanmasını, hiş dediler, kış dediler, diye kabul eder misiniz?

Vatandaşsanız da, hiç bir durumda, vatandaşlığa sınıksız bağlı olduğunuz için, gene kabul etmezsiniz.

Nedenmiş bu muamele, yarı anladık yarı anlamadık. Anladığımız şu:

Bizden sonra, perona, uzuuun, upuzun bir otomobil yaklaştı. İçinden kim indi, bilemem. Kim ise, kendi yüzünden başka vatandaşlara böyle muamele edildi diye üzülmüştür. İyi ki bilmedi!

— Efendim, zamanlar nâzik...

— Yani ne?... Nâzik zamanlarda muamelenin vatandaşlara karşı daha nâzik olması gerekmiyor mu?... Her tutumun, ceza verirken bile, bir muhabbetli tarafı yok mu? Bedavadan insan kalbi kırmak parlak bir iş mi?

Ben, Türk vatandaşı Nimet Arzık, "hiş"i, "kış"ı, "ordan çekilin"i kabul etmiyorum. Bana ve hepimize, "hanımefendi, —veya "beyefendi"— bazı tedbirler almağa mecburuz, lütfen, size kırkbin özür diliyerek, arabanızın (taksi) biraz ilerde durmasını rica edebilir miyiz..." diyebilirler. O kadar!

Başkan Nixon, daha 29 Haziran da, su yollarının ABD bombardıman hedefleri arasında olmadığını açıklamıştı. Askerî çevreler ise, daha sonra yaptıkları açıklamalarda, askerî hedeflerin yakınındaki su yollarının yanlışlıkla tahrip edilmiş olabileceğini itiraf etmişlerdi.

Su yollarının bombalanması konusu üzerinde yoğunlaşan tartışmalar yanında, Vietnam, en modern silâhların deneme alanı ol-

mağa devam etmektedir. Amerika-lıların en son buluşu, suni yağmur silâhidir.

Yağmur bombaları

İnsanoğlunun yüzlerce yıllık özlemi olan suni yağmur, ilk geniş uygulama alanını Kuzey Vietnam'da bulmuştur. Ancak, tahmin edileceği gibi, burada amaç, kuraklığı önleyerek tarımsal üretimi gerçekleştirmek değildir. Yağmurdan beklenen, genellikle toprak olan ikmal

«Mustafa Kemaller elli yaşındalar. Ben, zevk bu ya, yirmibir yaşında kileri tercih ediyorum.. Zevk meselesi!»

Çünkü ben, Atatürk kuşağından, büyük gururlar içinde, büyük gururlara inanarak yetistirilen Türk vatandaşım.

Arıamdaki uzun arabadan inen de, kim ise, başka türlü düşünmez, düşünemez.

İş, ne şundan ne bundan olan araç görevini üzerlerine alan gayretkeşlere kalıyor da, böyle oluyor. Vatanı, dikleniyor, rencide oluyor, buruklaşıyor... Öyle değil mi?...

CUMHURİYETİN ELLİNCİ YILDÖNÜMÜ

Behçet Kemal'in bir mısraı var, bilirsiniz: "Mustafa Kemaller tam yirmibir yaşındalar".

Şimcik, o Mustafa Kemaller elli yaşındalar, olgunluk çağında. Bütün sarsıntılara rağmen, Cumhuriyet olgunluk çağına girdi.

Kutlama programı hazırlanıyor. Komisyonlar kuruluyor, alt komisyon, üst komisyon, yan komisyonlarıyla beraber.

Bakanlıklar arasında koordinasyon kuruluyor. İçte, dışta kutlanacakmış Cumhuriyetin elli yıldönümü..

(Şunu söylemesem, Nimet Arzık olman... Yirmibir yaşındaki Mustafa Kemalleri, elli yaşındakilere tercih ediyorum. Ya sizler sevgili okurlarım?)

Asıl program üzerinde duracağım. Biliyorum, iki günümü bildiğim gibi, belki daha fazla, eski göhretlere başvurulacak, bunama yaşında.. Bunama demiyorum, ama o yaşta... Fonksiyonlere başvurulacak. Ne iyi bir yazara fikri sorulacak, ne de iyi bir ressamdan yararlanılacak. Klasik bir kutlama olacak işte. İnşallah aldanyorum, ama bu zamana kadar olana dayanarak konuşuyorum. Bazı ahabalara, "Cumhuriyetin elli yıldönümü nedir?" dersek, acep ne cevap verirler? Çünkü, ne olduğunu bilmeli ki... O ekşenin etrafına dolmalı her türlü gösteriyi..

İçe gösterileri bilemiyorum. Fakat dışarıya, halka bir folklor ekibi gönderilecektir muhakkak. Eroğiller bastırılacaktır, dehşetengiz ve hatalı, "dünyayı titreten bizler" diye.. İnanın, kimlerin bu işlerle meş-

gul olacağını bile bilmiyorum. Yalnız, ikinci elden bas-vurulacak kişileri biliyorum... Turşusu çıkmış eski yazarlar falan filân..

— Peki, Cumhuriyetin elli yıldönümü sence nedir Nimet Arzıkım?

— Çok geydir. Bir kere, devlet bakımından, gevrek ve artık bel kemiksiz bir imparatorluğun yerine, güçlü strüktürlü genç bir devletin kurulması, halkın potansiyeline, halkın içinde yığılmış faziletlere dayanılarak. Bu genç strüktürlü devletin, olgunluk çağına varmasıdır elliinci yıl!

— Peki, arası gelmişken sorayım: Atatürk senin için nedir, Nimet Arzıkım?

— Daima gelişim halinde bir zekâ... Ben, o yönden alırım işi... Hayatla her çarpışmasında zenginleşen... Her çetin şarttan bir olumlu şart çıkararak... Daha soracağımız var mı? Yoksa, buradan devam edeyim.

İşte böyle bir ana fikrin etrafına sarmalı, elliinci yıl gösterilerini. Ve de duydum ki... Japonya'da büyük bir gazete, Türkiye'ye bu vesileyle bir sürü yazar yollayıp, dört tane elliinci yıl kitabı çıkaracakmış. Tamam. Bu kitapların hiç olmazsa birini bir türk yazarı yazmalı bence. Ve de Japonya'nın 2500 yılı için, bizim büyük gazetelerimizden biri, oraya türk yazarlar göndermeli ki, Japonya'yı yazsınlar.

Bir yerde çok şoke oluyorum, kim affedecekse, affetsin beni: İki tane palas yabancı gelir, üç hafta Türkiye'de kalır. Yüzeyin yüzeyinde bazı müşahedeler yapar: Boğaz'ın suyu mavidir. Anadolu konukseverdir. Türkiye'nin toprağının altında hazineler yatıyor, diye. Onlara ha helikopterler, onlara ha kolaylıklar, onlara ha iltifatlar, onlara ha demeçler verilir, şiş kebap kokularıyla karışık... Bizlere... "Efendim mevzuat müsait değil..." diye barajlar yükseltilir, asılmaz.

O mevzuatın... Yalında müsaade ettiği, yayın hakkında birkaç el kitabından bahsedeceğim de, bilen zaten susacak, bilmeyenin de ağız açık kalacak..

Kuzum, n'olur, elliinci yıl kuşa benzetmesin..

Mustafa Kemaller elli yaşındalar. Ben, zevk bu ya, yirmibir yaşındakilere tercih ediyorum.. Zevk meselesi!

yollarının ulaşılma olanaksız hale gelmesi ve Kuzey Vietnam'ın hava savunmasının engellenmesidir. Bugün ABD savaş uçakları —ki, CIA'nın emrinde olduğu Amerika'da açılanmıştır— bulutlara püskürttükleri —veya metal kutularla attıkları— 20 gram kimyasal madde sayesinde, yarım saat içinde 1 milyon metreklüp yağmur suyunu yeryüzüne indirebilmektedirler.

Amerikan bombardımanının dört

düncü ayı sonunda ABD, toplam 68 uçak kaybetmiş olmasına rağmen, henüz bir sonuç alabilmiş değildir. Amerikan bombardımanının birinci hedefi, Hanof'yi Çin'e bağlayan demiryoludur. Başkan Nixon, «istersek, Vietnam savaşını bir günde sona erdirebiliriz» demektedir ama, öbür yanda, Başkanın siyasal danışmanı Henry Kissinger'in Kuzey Vietnam yöneticileriyle ABD kuvvetlerinin yarımadaдан çekilmesini-

le ilgili olarak yürüttüğü gizli görüşmeler kimsenin meçhulü değildir. Amerikan Senatosunun, Hindçini'deki ABD kuvvetlerinin dört ay içinde geri çekilmesini öngören kararı, dünya kamuoyunun gittikçe ağırlaşan baskıları altında ve seçim kampanyasının hâlâ önemli bir konusu olmağa devam ettiği sürece, Başkan Nixon'un, Vietnam sorunu-na kısa zamanda kesin bir çözüme getirmesi sürpriz olmayacaktır.

HINGAL ULUÇ

atletizm

Yılan hikâyesi

Acı acı çalan telefon, yatağında ki adamı yerinden fırlattı. Eli ni uzatıp gece lâmbasının düğmesine bastı. Kırıştırdığı gözleri ile saatine baktı. Gecenin birbuçluğu idi. Ahizeyi kaldırdı. Karşısında öfkeli, öfkenin de ötesinde hırslı bir adamın sesi vardı:

— «Turhan, acele bölgeye gell! Bir federasyon toplantısı yapıp, hemen istifaya karar alacağız.»

Telefon eden, Atletizm Federasyonu Başkanı Jerfi Fıratlı idi. Yataktaki ise, teknik üye Turhan Göker.

Fıratlı, Balkan Oyunları için İzmir'e gelen bütün üyeleri, Göker gibi, gece yarısı yataklarından kaldırıp acı gerçeği açıkladı: Ertesi sabah saat 8.30 dekatlon ve pentatlon yarışmaları ile başlayacak olan Balkan Gençler Atletizm Oyunları için İzmir Halkapınar stadına girme izni verilmemişti. Fıratlı, toplantıda, arkadaşlarına durumu kısaca açıkladı: Stadın kabulü için gelen kurulu, müteahhit kabul etmemiş ve «Ben stadi bu heyete teslim etmem» demişti. Bayındırlık Bakanlığı bu kurulun kabul kuruluşu olduğunda ısrar ediyordu ama, müteahhit diretiyordu. Zaten kurulun da İzmir plajlarını dolaşmaktan başka bir iş yaptığı yoktu.

Başkan, Sıkıyönetim Komutanlığına başvurmuş ve anlayışla karşılaşmıştı. Sıkıyönetim Komutanlığı, Türkiye'nin prestiji ile ilgili bir konuyu çözmeye yetki ve sorumluluğunun İzmir Valiliğine ait olduğunu açıklamış ve «Biz, Vilayetin dikkatini çekeceğiz» demişti. Nitekim Sıkıyönetim Komutanlığının uyarısıyla İzmir Vali Yardımcısı bir toplantı düzenlemişti. İzmir Valisi ise bu sırada, hafta sonu tatilini geçirmek üzere, İzmir dışına gitmişti. Vali Yardımcısı, toplantıda hiçbir şeyi çözemedi. Çözemedi de... Bayındırlık Bakanlığı yetkilileriyle Stad müteahhidi hiçbir konuda anlaşamıyorlardı ki!

Bunun üzerine Vali Yardımcısı, herkesin bildiği ve beklediği kararı açıkladı:

— «Yapacak birşey yok!»

Ya diplomatik itibar?

Türk Milletinin şeref ve haysiyetinin söz konusu olduğu bir yerde, «yapacak birşey yok» deniliyordu! Bir müteahhit ile bir Bakanlık kurulu anlaşamadı diye, beş yılda bir Türkiye'de yapılacak bir organizasyon gerçekleştirilemeyecek, İzmir'e gelmiş kafiler geri gönderilecekti. Bırakınız sportif itibarı, ya diplomatik itibar ne olacaktı? Dokuz ay önce mükemmel bir Akdeniz Oyunlarının yapıldığı stada, atletlerin giremeyeşini Uluslararası Spor Örgütlerine anlatmak ve «mevzuat, efendim...» demek işe yarayacak mıydı?

Fıratlı, Vali Yardımcısına bunların hepsini anlatıp, «Devletin otoritesini bu anda siz temsil ediyorsunuz. Emir verin, stad açılsın, girelim. Bakanlık ve müteahhit, aralarındaki ihtilâfı nasıl olsa hallederler, ama, bu arada kırılan milli gururumuzu kimse tâmir edemez.» dedi. Vali yardımcısı ise, «Benim buna yetkim yok» diye cevap verdi. «Bu kararı ancak Vali verir. O da, tatilde. Gittiği yerde telefon da yok.»

Fıratlı, yeniden açıklamağa çalıştı: Mademki Vali yoktu, o halde, yardımcısı, otomatik olarak, onun yetkilerini devralmalıydı.

Ama Vali Yardımcısı, başka fikirdeydi: «Bir taksi tutun.. Valiye gidin..»

Gece yarısı saat 1'de bir taksi tutulacak ve İzmir'den 80 kilometre uzakta Vali aranacak, onun kararı alınacak, geri dönülecek ve...

Fıratlı, artık, gerisini düşünmedi; toplantıyı terketti ve arkadaşlarını toplantıya başlandı.

Tek çâre: İstifa!

Federasyonun İzmir'de toplanan üyeleri, gece saat 2'de, kendileri için yapılacak en şerefli işin istifası olduğunda birleştiler.

İstifa etmeleri onları kurtaracaktı ama, ya Türk milletinin şerefine indirilecek darbe ne olacaktı? Bu lekeyi kim, nasıl temizleyecekti?

Üyeler, son olarak, stad müteahhidi ile bir kez daha görüşme kararına vardılar. Gerekirse yalvaracak, stadi açtıracak, yarışmaları yapacak ve ondan sonra işi bırakacaklardı.

..Ve yalvardılar da...

Stad müteahhit vekili, mağrur mağrur karşıladı onları. «İşte» di yordu sanki. «her kapıyı çaldınız ama, gene ocağıma düştünüz.»

Sonra, şartlarını dikte etti.

Atletizm Federasyonu, bir resmî yazı yazacak, konunun millî şeref ve haysiyetimiz açısından önemini anlatacak ve müteahhitten, anlayışlı olmasını isteyecekti. Bu yazı hırsa, anlayış gösterilecekti. Ancak Federasyon, 4-5-6 ağustosta yapılacak Büyükler Balkan Oyunları için aynı anlayışın gösterilmesini bir kez daha isteyecekti.

Atletizm Federasyonu üyeleri, saatlerine baktılar. Yarışların başlamasına 5 saat kalmıştı ve artık yapılacak başka şey yoktu. Şartları kabul ettiler, gösterdiği anlayıştan ötürü müteahhide teşekkürlerini sundular ve Gençler Balkan Oyunları böylece başladı.

Daha ötesi de var..

İzmir'de, Türk milletinin parasıyla, Türk milleti için yapılan bir stada Türkiye Amatör Atletizm Federasyonunun iki gün için nasıl sahip olabildiğinin hikâyesi budur.

Bayındırlık, Gençlik ve Spor Bakanlıklarının ve İzmir Valiliğinin yapayalnız ve kaderiyle başbaşa bıraktığı Amatör Atletizm Federasyonu —eğer stadi alabilmişse— bugün Büyükler ve Kızlar Balkan Oyunlarına gene Halkapınar'da başlamış olacaktır. Bu defa yapacağı başka şeyler de var: Olimpiyat köyünde —şimdi Gençlik ve Spor Bakanlığı Kredi ve Yurtlar Müdürlüğü tarafından yönetilmektedir—, konuk yabancı atletlerin önünde, tesis görevlilerinin pijama veya çarşafı dolaşmalarını önleyecek. Yabancıların ağırlandığı binalardaki tuvaletleri yıkayacak kişi bulunmadığı için, tuvaletleri temizleyecek. Bulgar gençlerinin çalınan paralarına başkaları eklenmesin diye kapılarda nöbet tutacak. Tesislerin lokantasını kiralayacak kişi, kokmuş etleri pişirmesin diye, mutfaktan ayrılmayacak! Veya konukları, türklerin geleneksel ev sahipliğiyle ağır layabilmek için, Gençlik ve Spor Bakanlığının tesislerinden vazgeçip, İzmir otellerine yarım milyon lira ödeyecek!

Niçin bu gizlilik?

Bütün bunlar bir bir açıklanmalıdır. Açıklanmalıdır ki, gerçekler kamuoyunca bilinsin. Bilinsin

Türk siyasal sözlüğüne özeleştiri (auto - critique) sözcüğünü getiren toplumlular olmuştur. Kavram, aslında adamın, fikir ve eylemlerini yöntemin bilimsel ölçütlerine vurarak, kendi kendini eleştirmesini, bir çeşit rota ayarı yapmasını içeriyor ya, kendi hesabıma ben böyle bir uygulamaya hiç rastlamadım. Batı'dan aktarılan çoğu kavramlar gibi, özeleştiri kavramı da siyasal yaşantımızın dağıdağası içinde arasıra işitilen boş, içlemi olmayan bir lâftan öteye gidememiştir. Kimse kendi kendini eleştirmez. En ağır yanlışlara uğrayanlar, bu yüzden çevresine en ağır "hasarı" yapanlar bile, iş eleştiriye dökdüldü mü, ya şirretliğe başvurup durumu kurtarırlar, ya da "anlaşılmamış dâhi" havalara bürünüp yanlışlarının unutulmasını beklerler. Biri çıkıp da ben şunu, şunu, şunu, şu nedenlerden yanlış anlamış yanlış yapmışım, doğrusu şöyle olacaktı, şimdi anladım ama geç kaldım tabii, kusurluyum demez. Kimse de bunu ayıplamaz.

Geçen akşam, Caddebostanı'nda hem ayın bir Vlaminek morluğunu dağıta dağıta yükselişini seyrediyordum, hem de bu ters tutumumuzu düşünüyordum. Birden iki gün önce Varlık'ta Yaşar Nabi'yle görüştüklerimizi hatırladım. Ortak yakınmamız edebiyat çevresinde bir yazar, bir eser üzerinde arkadan söylenilenlerin bir eleştiri gerçeği ve düzeyinde kâğıda dökülmemesi, daha çok bir çekiştirme niteliğinde kalması idi. Bu düşünce bana özeleştiri yokluğunun asıl nedenini açıklayabilir gibi geldi. Özeleştiri olmak için, önce eleştiri olmak gerek! Eleştirinin bilimsel boyutlarıyla gerçekleşip varolmadığı bir ortamda özeleştiri olabilir mi, elbette olamaz. Önce eleştiriciler çıkıp bir eylemi, bir görüşü, bir adamı bilimsel yöntem ve ölçütlerle eleştirecekler, eleştirinin yoğunlaştığı bir yerde, adam da kalkıp eylemini, görüşünü, kendisini savunacak, ya da özeleştirisini yapacak! Önceki olmadı mı, sonraki olamaz; Türk edebiyatı'nda, bilenler bilir, en olmayan şey, eleştiridir. Siyasal yaşantımız da ona göre: eleştiri çekiştirme düzeyinde kalmış, özeleştiri ise müthiş bir angutluk belirtisi sayılmıştır. Ama bu en olumlu saydığımız kafalarda bile olumlu düşüncenin oluşmuşluğunu göstermiş, adam sen de!

Istanbul'da onbeş gündür hemen her rastladığım aydınım bana çeşitli eleştirilerimden dolayı falan ya da filan bir savunusu var ki, şu yazdıklarımı düşünmemeye yolaçtı. Eleştirmişim ya, bal gibi yanlış olabile-

eleştiri dönemi

irim, biri çıkar aynı yöntemi doğru uygular, yanlışlarımı bir bir gösterir, baş üstünde yeri var! Hayır, öyle olmuyor: "canım, adamı niye harcıyorsun, o da toplumlucudur" diyorlar, buna tutuluyorum. Toplumlucuyuz diye birbirimizi eleştirmeyecek miyiz? Göz göre göre, yanlış eylemlere, yanlış düşüncelere "huk" mı diyeceğiz? Herif bilgisizliği ya da beyinsizliğiyle yalan yanlış şeyler yapmış, ortalığı batırırsa kendini toplumlucu sanıyor diye gözü kapalı savunacak mıyız? Olmaz öyle şey! Bu en azından bilimsel duygusala, nesnel özelele kaydırmaktır ki, toplumlulukla ilgisi ilişkisi yoktur. Zaten söylenenler, uyarılar, kâğıda dökülüp insan için çıkarılmıyor, hep arkadan, hep çekiştirmeyle sitem arası bir tonda yapıyor: "Gericilere karşı beraber değil misiniz canım?" ya da: "Niye sağcılara yükleniyorsun?"

Anlamadıkları, şu: eytişimsel kafa aynı anda kendisini ve karşıtı içerir, birbiriyle çatıştırarak yeni bileşimlere gider. Sağcılara çatarken solcunun yanlışlığını görmeliktir gelmez, tam tersine, altını çizer, aydınlığa çıkarır. Zira yanlışların üstüne sağlam yapılar kurmak olasıdır. Bugün ciddi yanlışlara rağmen "toplumlucudur" diye kolladığın adamın hatâları yarın seni, seninle birlikte bütün toplumluları karanlık çıkmazlara sürükleyebilir. Sürüklemiştir de. Şimdi tam yanlışların namuslu özeleştirilere gideceği, yanlışların eleştireceği sıradayız. Herkes davranışını ona göre ayarlamalı. Hayır, öyle olmuyor, en vahim sorumlulukları hafife almış, yöntemi ters türs kullanıp ağzına yüzüne buluşturmuş aydınlar ciddi özeleştirelileri akıllarından bile geçirmiyorlar, sen kalkıp ucundan ucundan bir iki yanlışlarına işaret edecek olsan, mutlaka "şifahi" bir uyarıcı karşında buluyorsun. Türkiye ne çektiyse bu aydın kaypaklığından çekmiştir. Bitti bu dönem. Kapanı. Çekiştirme yerini eleştirmeye, hem de kıran kırana, acımasız eleştirmeye bırakacaktır: sağa karşı da, sola karşı da!

Hani Nasreddin Hoca'nın konu komşu uyarısından bezip bir soruşu vardır: "İyi ama, hırsızda hiç mi kabahat yok" diye, bizimkisi de o hesap!

ki, Federasyonda bundan böyle görev alacak olanlar, bu milletin şerefi için şefaht dilencisi durumuna düşürülmesinler. Bilinsin ki, yarışmaların başlamasına 5 saat kala, hâlâ kapıları açtırmaktan başka düşüncesi olmayan 5 tane adam için «Müteahhid ile anlaşmışlar, emrivâki ile stadın kabulünü yaptırıp, adamı zengin etmeğe uğraşıyorlar» diye dedikodu yapan iğrenç ağızlara

inananlar gerçeği öğrensinler! Bilinsin ki, Romen kafesini 45 dakika Fuar kapısında bekleten kapıcı efendi, bu milletin adı söz konusu olunca, müdüründen gelecek emri beklemeden, Türkiye Atletizm Federasyonu Başkanına itimat etsin. Bilinsin ki, bu milletin yarım milyon lirasına vapılan bu organizasyonu halkın serbestçe seyretmesi için İzmir Belediyesi, Halkapınar'a, oyun-

lar sırasında iki otobüs lütfetsin. 15 lira taksi parası verip stada gelenler, dönüşlerinde taksi bulamadıkları için kilometrelerce yol yürümesinler Otobüs bulunduğu açıklansın da, İzmir halkından, üç kişi, beş kişi daha, amacı sadece atletizmi sevdirmek ve tanıtmak olan bu organizasyondan yararlınsın.

Bu ülkenin başına ne gelmişse, gizlilikten gelmiştir.

R. ÇETİN ARAC
Filmler (7)

Kısa kısa

Mel Stuart'ın, evliliği, özellikle amerikan usulü evliliği taşıyan komedisi «**Karımı Seviyorum**» (I Love My Wife) ne kadar hiçbir yükümlü çıktıysa, fransız **Jean Becker**'in, **Jean Paul Belmondo**'yu yarım düzine kadının peşinden koşturduğu «**Tath Serseri**» (Tendre Voyou) de sabun köpüğünden fark-sız, o kadar hafif bir komediydi.

Edward Dmytryk'in ünlü «**Şalako**» (Shalako)'su tam bir fiyasko idi. **Sean Connery**, **Brigitte Bardot**, **Stephan Boyd**, **Jack Hawkins** ve daha birçok oyuncunun çabası Dmytryk'in western'ini kurtarmaya yetmemişti.

Mevsimin sinema olaylarından biri de, **Elia Kazan**'ın sekiz yıllık aradan sonra, hayranlarının karşısına çıkıştı. Kendi oto - biyografik romanını çok titiz çalışma ile sinemaya uyarlayan Kazan, ortaya, alkışlanacak bir yapıt koyabilmiş-ti: «**Kader Değişmez**» (The Arrangement).

Amerikan kapitalizminin korunç dişileri arasında bunalar bir kapitalistin (**Kirk Douglas**) dramını, yoğun sinemasıyla anlatan Kazan, bir yandan da kompozitör **David Amram** aracılığıyla, Klasik Türk Müziği motiflerinden —bazi seyircilerimize «Aaaa!» detirtecek kadar— nefis biçimde yararlanmayı bilmişti. Başta **Kirk Douglas**, **Faye Dunaway**, **Deborah Kerr** ve **Richard Boone** olmak üzere, tüm oyuncular, üstün kompozisyonları ile, değerli sinemacının çabalarına büyük ölçüde destek olmuşlardı.

Filmleri belirli bir çizginin altına düşmeyen **Robert Mulligan**, mevsim içinde, iki yapıtı —«**Mutluluk Peşinde**» (The Pursuit of Happiness) ve «**Kolejdeki Günlerim**» (Up the Down Staircase)— ile yerini aldı. Mulligan birinci yapıtında, çevresizle anlaşamayan bir gencin (**Michael Sarrazin**) serüvenini anlatırken, tutucu Amerikan toplumunu eleştiriyordu. «**Kolejdeki Günlerim**»de ise,

SUSAN GEORGE - DUSTIN HOFMAN : «Köpekler..»

bürokrasi ve azılı öğrencileri ile savaşılan ülkücü öğretmenin (**Sandy Dennis**) öyküsünü yalın sinemasıyla anlatmıştı.

Sam Peckinpah'ın «**Köpekler**» (Straw Dogs) filmi, mevsimin, üzerinde en çok konuşulan ve en büyük ilgiyi toplayan birkaç filminden biriydi. Peckinpah, «**Köpekler**de, «**Şiddet**» sinemasının en belirgin ve çarpıcı örneğini seyirciyi şoke edecek —sansürün hismine rağmen, tecavüz bölümü— biçimde veriyordu.

Unulmadık sürprizlerden biri de, genç yönetmen **Mark Rydell**'in başarılı **William Faulkner** uyarlaması olan «**Zaferin Bedeli**» (The Reivers) idi. Sinema uyarlamaları güç olan **Faulkner**'in «**Hırsızlar**» romanını, özüne sadık kalarak, duyarlı sinemasıyla perdeye yansıtan **Rydell**, zor bir işin üstesinden gelbilmişti.

Birkaç satıra

İngiliz sinemacı **David Greene**'in «**Tehlikeli Yaş**» (I Start Counting) adlı, tipik psikolojik - heyecan filmi; **Stanley Donen**'in, beş yıllık gecikme ile gösterilebilen «**Ask Yolu**» (Two for the Road), evli bir çiftin (**Audrey Hepburn** - **Albert Finney**) aynı mekânda, fakat üç ayrı zamandaki serüvenini, zevkli biçimde anlatan ince bir komedi.

Paul Wendkos'un, **Ira Levin**'in romanından yararlanarak, büyü-büyüklük üzerine çevirdiği fantastik filmi «**Şeytanın İzinde**» (The Mep-

SARRAZIN - HERSHEY
«Mutluluk Peşinde..»

histo Waltz), kendi türünün ilginç örneği sayılabilir.

Kalabalık kadrolu üstün yapıtım «**Göklerde Vuruşanlar**» (Battle of Britain)'da **Guy Hamilton**; İkinci Dünya savaşı sırasındaki Alman-İngiliz hava saldırılarını perdeye yansıtmıştı.

Mevsim sonunun üç sürprizi

Sinema mevsiminin son haftalarında üç önemli film, sessiz sedasız, vizyona giriyordu. Bunlar sırasıyla, **Carlo Lizzani**'nin «**Vahşi Dörtler**» (Banditi a Milano)'i, **Jean Luc Godard**'ın «**Nefret**» (Le Mépris)'i ve **François Truffaut**'nun «**Vahşi Çocuk**» (L'Enfant Sauvage) adlı yapıtlarıydı.

Lizzani, «**Vahşi Dörtler**»de, banka soygunculuğunu sosyolojik bir açıdan ele alıyor; ortaya, yarı-belgesel, ilginç bir film çıkarıyordu. «**Banditi a Milano**»nun bir başka özelliği de, İtalyan sinemasının en güçlü oyuncusu **Gian Maria Volonte**'nin başrolü oynamasıydı.

Godard, daha önce sansürümüzü reddettiği «**Le Mépris**»de, **Alberto Moravia**'nın bir romanından hareket ederek, kendine özgü sinemasıyla, Batı burjuvazisinin temel sorunlarını derliyordu.

Haziran sıcaklarına kalma şanssızlığı ile karşılaşan «**Vahşi Çocuk**»ta **Truffaut**, 18'inci yüzyıl sonlarında Fransa'da meydana gelmiş gerçek bir olayı perdeye getiriyor; ormanda bulunan vahşi bir çocuğun eğitilerek topluma kazandırılmasını anlatıyordu.

TOPLUM okurları için yedi yazıda vermiş olduğumuz, geride bıraktığımız yoğun sinema mevsiminin sözü edilmeğe değer filmlerinin oldukça geniş özeti burada bitmiş oluyor. Dileğimiz, önümüzdeki mevsimde de en az bu mevsimdeki kadar sözü edilebilecek yapıtın bulunabilmesi ve Sansürümüzün, önüne gelecek filmleri keşip budamadan veya tümüyle reddetmeden önce, herbir yapıtın yüzlerce kişinin emeğiyle oluşan birer sanat eseri olduğunu düşünerek, çağdaş sinemanın ulaştığı aşamaları gözönüne alıp, ona göre karar vermesidir.

MAHMUT T. ÖNGÖREN

TV Üniversitesi

Al sana üniversite

Üniversiteye giremeyen öğrencilerin durumunu gözönünde bulunduranlar, geçen hafta bu soruna bir çözüm yolu olarak, "TV Üniversitesi"ni ileriye sürdüler. Bu önerinin ayrıntılarını bilmiyoruz. Fakat üniversite giriş sınavını kazanamayan öğrencilerin, TV ile bazı dersleri izleyerek yüksek öğrenim yapmalarının düşünüldüğü muhakkaktır.

Dünyanın bazı ülkelerinde, televizyonun bu yolda kullanıldığı bir gerçektir. TV ile verilen derslerin çoğunluğunu daha ziyade teknik konular teşkil etmektedir. TV dershaneleri, Amerika ve Avrupa'da pek çok okulda yıllardan beri görülmektedir. Hatta Amerika'da bazı eyaletlerde TV vericisinin bulunmadığı bölgeler üzerinde bir uçak dolaştırılarak bunun, gezici verici görevini yerine getirmesi sağlanmaktadır. Daha başka bölgelerde ise kapalı devre TV tesisatı ile bir okulda verilen dersin aynı anda başka okullarda ve pek çok sınıfta izlenmesi de gerçekleştirilmiştir.

Sözün kısası, televizyonun eğitimde ne denli başarılı olduğunu ortaya koyabilecek bir hayli örnek var ortada. Fakat bütün bu örneklerle rağmen, acaba Türkiye'de "TV Üniversitesi" kurulabilir mi? Kurulursa, üniversiteye giremeyen öğrencilerin sorununa böylece bir cevap bulunmuş olur mu?

Bizde uygulanabilir mi?

Bu soruların cevaplarını verebilmek için, önce bir-iki soru daha sormak gerekiyor. Türkiye'de öğretmen ve okul sorunlarına çözüm yolu bulmadan, acaba, televizyonu eğitimde başarıyla kullanmak mümkün müdür?

Bu soruya özellikle son yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunanlar derhal olumlu cevap verecekler ve Amerika'da televizyonun artık öğretmenin yerini aldığını ve böylece TV ile öğretmen sorununun ortadan kaldırıldığını belirteceklerdir. Gerçekten de Amerika'da, bu doğrultudaki görüşü destekleyen davranışlara özellikle üniversite seviyesindeki eğitim kuruluşlarında rastlanmaktadır. Yal-

nız, bu durum, işin dış görünüşüyle ilgilidir. Bazı Amerikan üniversitelerindeki TV ile eğitim konusunu adamakıllı inceleyenler, bambaşka noktaların etkisini derhal sezerler.

Amerika'da üniversitelerin çoğu özeldir ve özel üniversitelerin hemen hemen hepsi de mali sıkıntı içindedir. Televizyonla ders, bu sıkıntının bir kısmını ortadan kaldırır. Çünkü bir dersi, bir hoca ile televizyon sayesinde, aynı anda, birden fazla sınıftaki öğrenciye vermek mümkün olmaktadır. Bu sınıfların sayısı bazen 30'u bulur. Böylece TV tesisatının masrafı, 30 hocadan daha az bir miktara erişmektedir. Ancak bu şekildeki eğitimin çeşitli sakıncaları vardır. Her sınıfta bulunan öğrenciler sadece bir TV alıcısının önüne oturarak dersi izlerler. Başlarında, onları disiplin altında tutacak bir kimse bulunmadığı gibi, öğretim üyesine soru sormak olanağı da yoktur.

Yararlanmanın derecesi

Bütün bunlara rağmen, televizyonun eğitim alanındaki rolünü küçümsemek gerekir. Bugün çeşitli ülkeler, çeşitli eğitim kademelerinde televizyondan yararlanmaktadır. Eğitim televizyonu alanlarında yapılan araştırmalar, ortada son derece olumlu sonuçların bulunduğunu da göstermektedir.

Fakat bu demek değildir ki, televizyonla eğitim, Türkiye'de de aynıyle uygulanır. Önce, konuyu incelemek gerekir.

Televizyondan eğitim alanında elde edilen bu olumlu sonuçlar göstermektedir ki, öğretmenin ve, hangi çeşidi olursa olsun, okulun yerini hiçbir şey, hatta televizyon bile alamamaktadır. Hatta bazı Avrupa ülkelerinde televizyonun öğretmenin ve okulun yerini almamasına özel bir dikkat de gösterilmektedir. Çünkü öğrenci ile öğretmenin ve öğrenci ile okul ilişkilerinin arasına TV, yani maddî bir faktör girince, eğitimin insancıl tarafı ortadan kalkmakta ve insan faktörünün yokluğunda da ister istemez sadece ezbere bir öğrenim yoluna gidilmektedir. Böylece öğrenci, sadece öğrenmekte ve öğrendiklerini uygulayamamakta, öğretmeni ile ilişki kurup ona bazı soruları soramadığı için düşünme olanağını elde edememektedir.

Evet ama...

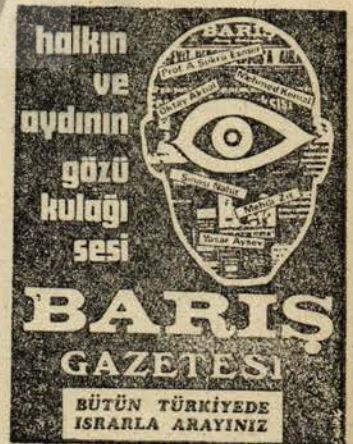
İşte bu noktaları göz önünde tutan ülkelerde TV, sadece eğitime yardımcı olmakta, öğretmenin sınıfta yapamadığını yapmakta, onun gösteremediğini göstermektedir. Televizyonun eğitimdeki başarısı, bu anlayışa bağlıdır. Üstelik, bu anlayışla eğitimde başarılı olarak kullanılan televizyonun,

özellikle Amerika ve Avrupa ülkelerinde gözden kaçmayan bir başka yanı daha vardır: Televizyon, temel eğitimden ziyade, ülkelerin üst kademedeki ihtiyaçlarına cevap verecek bir şekilde kullanılmaktadır. Çünkü ilkokullara eğitim için TV getirmek, öğrencilerle birlikte öğretmenler, hatta TV izlenecek olan okul binalarını bu amaçla hazırlamak son derece güçtür. Dolayısıyla TV, yüksek okullarda, ancak dersleri destekleyecek anlamda, oldukça rahat bir şekilde kullanılır.

Ne yapıldı, ne yapılabilir?

Biraz da bu görüşün etkisi altında, televizyonun Türkiye'de üniversite eğitiminde kullanılması akla yakın gelebilir. Bu alanda kesin bir söz söyleyebilmek için belirli bir araştırma yapmağa muhakkak ki ihtiyaç vardır. Fakat bugünkü Türk Televizyonunun da eğitimde oynadığı rolü gözden geçirerek küçük bir tahmin yapılabilir. Beşinci yılın içinde bulunan Televizyonumuzun kaç eğitici program yayınladığı ve bu programların ne işe yaradığı ortadadır. En yararlı ve en etkileyici TV eğitim programlarını ortaya çıkarmak elbette yalnız TRT'nin görevi olamaz. Fakat işte beş yıldan beri, ilgili kuruluşların ortak çalışmaları sonucunda, TRT Televizyonu'nun eğitim konusunda belirli bir adım atmadığı görülürken, bir "TV Üniversitesi" ile üniversiteye giremeyen öğrenciler sorununa çözüm bulunabileceğini sanmak, yanlış olur.

Televizyonun Türkiye'de eğitimde yararlı olamayacağını da düşünmek yersizdir. Yalnız, Türk eğitim televizyonunun kurulabilmesi için önce anlayış, sonra da sırasıyla bilgi, tecrübe, TRT'den ayrı bir kuruluş, belirli bir bütçe ve politikadan uzak bir çalışma düzeni gereklidir. Ayrıca, yabancı ülkelerin bu alandaki çalışmalarını incelemek, ama onları kopya etmekten de kaçınmak şarttır.

insan ve Dünyası

